

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Управління фінансовою стійкістю підприємства

за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю

«Кооператив «Надія», м. Черкаси

Студента 2 курсу, 2 м групи,
заочної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка
підприємства»

Цибульської Тетяни
Сергіївни

Науковий керівник –
канд. екон. наук, доцент

Матусова Олена
Миколаївна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

Київ 2018

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	8
1.1 Економічна сутність поняття фінансова стійкість і фактори, що її визначають.....	8
1.2 Методичні підходи до оцінки рівня фінансової стійкості підприємства...19	19
1.3 Методологічні засади до управління фінансовою стійкістю підприємства.....	31
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТОВ «КООПЕРАТИВ «НАДІЯ».....	47
2.1 Аналіз динаміки обсягів та структури активів підприємства та джерел їх формування.....	47
2.2 Оцінка рівня фінансової стійкості підприємства.....	61
2.3 Оцінка ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства....69	69
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТОВ «КООПЕРАТИВ «НАДІЯ».....	78
3.1 Обґрунтування потреби підприємства в активах і джерелах їх формування в плановому періоді.....	78
3.2 Прогнозна оцінка фінансової стійкості підприємства.....	89
3.3 Визначення заходів щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства та результатів від їх впровадження.....	97
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	111
ДОДАТКИ.....	120

АНОТАЦІЯ

**Цибульська Т.С. «Управління фінансовою стійкістю підприємства»
(за матеріалами ТОВ «Кооператив «Надія», м. Черкаси). – Рукопис.**

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2018.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам управління фінансовою стійкістю підприємства. Представлена робота дозволяє дослідити основні засади, методологічні підходи управління фінансовою стійкістю підприємства та оцінити його ефективність.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, управління фінансовою стійкістю підприємства, механізм управління фінансовою стійкістю підприємства.

ABSTRACT

**Tsibulska T.S. «Management of the financial sustainability of the enterprise»
(based on the materials of LLC «Cooperative «Nadiya», Cherkasy). – Manuscript.**

Final qualifying paper on the specialty 051 "Economics", specialization "Economy of Enterprise". – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualifying paper is devoted to theoretical, methodological and practical aspects of management of financial stability of the enterprise. The presented work allows us to investigate the main principles, methodological approaches to managing financial sustainability of an enterprise and evaluate its efficiency.

Key words: financial stability of the enterprise, management of financial stability of the enterprise, mechanism of management of financial stability of the enterprise.

ВСТУП

Актуальність теми. На даному етапі розвитку ринкової економіки України, дослідження фінансової стійкості підприємств набуває суттєвого значення, адже фінансово стійкі підприємства мають значні конкурентні переваги на зайнятому сегменті ринку, маючи ширші можливості у виборі постачальників, у залученні інвестицій та кредитних ресурсів, у підборі кваліфікованих кадрів.

Основною умовою стійкості є раціональне формування, розподіл та використання фінансових ресурсів підприємства, що забезпечує безперервність процесу виробництва та розвитку в довгостроковій перспективі. В протилежному випадку, невідповідність структури капіталу підприємства специфіці та обсягам діяльності може привести до неспроможності своєчасно і в повній мірі виконати зобов'язання підприємства за розрахунками з кредиторами, постачальниками, працівниками, з бюджетом, а в найгіршому випадку до банкрутства. Як наслідок, пильної уваги заслуговує наявність такої величини прибутку, яка б забезпечувала розширений тип відтворювального процесу.

Отже, фінансовий стан є важливою характеристикою існування й діяльності підприємства та основою його подальшого розвитку.

Трактування поняття «стійкості» у науковій літературі є досить неоднозначним. Основні аспекти визначення та аналізу фінансової стійкості підприємства досліджувались зарубіжними науковцями, серед яких Колапс Б., Карлін Т.Р., Макмін А.Р., Роберт С. Хіггінс, Етріл П., Маклейні Е., Чопозова А.І., Демченко І.А., Ковальов В.В. і Волкова О.М., Мельник М.В., Кравченко Л.І., Богданівська Л.А., Виноградов Г.Г. та ін. Широке коло питань щодо управління фінансовою стійкістю підприємства та розроблення підходів до оцінки фінансової безпеки розкрито в працях вітчизняних науковців, серед яких Крухмаль О.В., Барановський О.І., Ковальчук М., Мамонтова Н., Ковальов В., Майор О., Максимів Л., Савчук О., Волкова О., Загородній А.,

Ізмайлова К., Кіндрацька Г., Білик М., Старостенко Г., Мірко Н., Гіляровська Л., Цал-Цалко Ю., Коробов М.Я., Савицька Г., Ковальов А., Привалов В., Фролова Т., Ковальов В., Абрютіна М., Крейніна М., Павловська О., та ін. В їх роботах висвітлюються поняття економічної категорії «фінансова стійкість підприємства», її характеристики, типи, фактори впливу та розроблено рекомендації щодо її оцінки та зростання.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ, методичних підходів, практичних аспектів та обґрунтування рекомендацій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства.

Для вирішення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- охарактеризувати економічну сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що її визначають;
- визначити методичні підходи до оцінки рівня фінансової стійкості підприємства;
- обґрунтувати методологічні засади управління фінансовою стійкістю підприємства;
- проаналізувати динаміку обсягів та структури активів і джерел їх формування на підприємстві;
- оцінити рівень фінансової стійкості та ефективність управління нею на підприємстві;
- обґрунтувати потребу підприємства в активах та джерелах їх формування в плановому періоді;
- надати прогнозну оцінку фінансової стійкості підприємства;
- визначити заходи щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою стійкістю підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи та практичний інструментарій з управління фінансовою стійкістю підприємства.

Емпіричною базою дослідження є товариство з обмеженою відповідальністю «Кооператив «Надія», яке займається виготовленням машин і устаткування для харчової промисловості, що знаходиться за адресою вул. Сумгайтська, буд. 10, м. Черкаси. Середньооблікова чисельність працівників підприємства на кінець 2018 року становила 6 чоловік. Щодо основних результатів господарсько-фінансової діяльності, то відповідно до «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)» та «Балансу (Звіту про фінансовий стан)» підприємство у 2015-2017 р. було прибутковим.

Методи дослідження. В роботі використано загальні методи пізнання (такі як: діалектичний, аналізу та синтезу, системний методи) та спеціальні, які дають змогу оцінити рівень та ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства, а саме: горизонтальний аналіз (дослідження зміни обсягу активів, пасивів та їх статей у динаміці з врахуванням абсолютної та відносної зміни) та вертикальний аналіз (визначення відсоткової структури); розрахунково-конструктивний метод (аналіз сучасного стану та прогнозування обсягу активів та джерел їх фінансування), метод факторного аналізу (визначення впливу факторів на зміну певного показника), методи прогнозування (розробка прогнозного обсягу активів та джерел їх фінансування).

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, фінансова та статистична звітність ТОВ «Кооператив «Надія», результати досліджень вітчизняних і закордонних вчених з проблематики роботи.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані в діяльності ТОВ «Кооператив «Надія» з метою удосконалення процесу управління фінансовою стійкістю підприємства задля підвищення ефективності його діяльності.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені на підприємстві для подальшого їх застосування та опубліковані в збірнику магістерських статей студентів «Економіка та фінанси підприємства» в статті на тему: «Управління фінансовою стійкістю підприємства».

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів та їхніх підрозділів, загального висновку, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність поняття фінансової стійкості і фактори, що її визначають

Ринкові умови господарювання та проблеми забезпечення фінансовими ресурсами діяльності підприємства обумовлюють необхідність постійної оцінки фінансового стану з метою адаптації і функціонування в умовах кризи і подальшого економічного зростання.

Під фінансовим станом підприємства розуміють ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. У ньому, як у дзеркалі, знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства, в тому числі і роботи з управління фінансовими ресурсами, тобто фінансової роботи. Для отримання доходу та прибутку підприємство повинне на належному рівні, з найменшими витратами організувати виробництво, збут продукції, раціонально розпорядитися наявними власними і позиковими ресурсами, тими ресурсами, які воно одержує, реалізуючи новостворену вартість [1, с.35-37].

На думку Масленнікова Є.І., фінансові відносини, що виникають між суб'єктами господарювання в процесі їх діяльності, найчастіше пов'язані з процесами формування, розподілу, перерозподілу та використання капіталу, доходів, фондів та резервів. Таке поєднання фінансових процесів визначає його фінансову стійкість (рис. 1.1). Тому узагальнюючим параметром фінансового стану підприємства, що характеризує його якісну та кількісну сторону, та відображає зміни фінансових відносин під впливом різноманітних факторів, називають фінансовою стійкістю [2, с. 105].

Існує велика кількість підходів, щодо тлумачення поняття «фінансової стійкості» (Додаток А), а саме: з позиції впливу зовнішніх факторів; в контексті,

де фінансова стабільність є більш узагальнюючим показником ніж фінансова стійкість; з позиції ототожнення фінансової стійкості з фінансовою незалежністю; з позиції ототожнення фінансової стійкості з її платоспроможністю та рентабельністю; як комплексне поняття; як зв'язок фінансової стійкості зі станом фінансових ресурсів; з позиції певних показників фінансової стійкості.

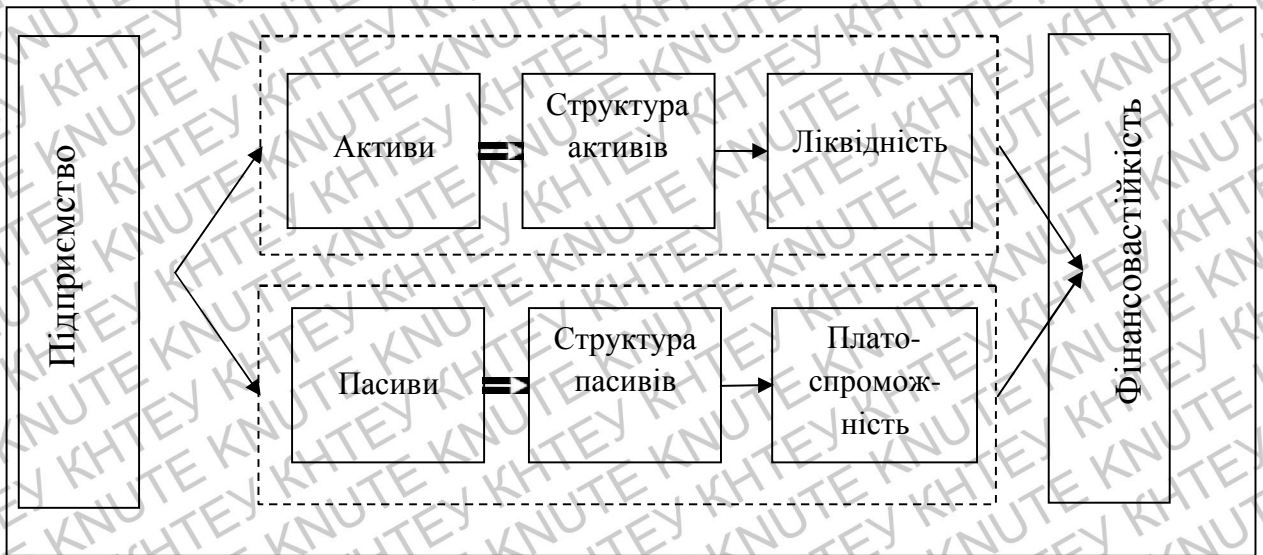

Рис. 1.1 Формування фінансової стійкості підприємства [2, с. 105]

Крухмаль О.В. визначає фінансову стійкість як здатність системи протистояти зовнішнім факторам впливу [3, с.71-72].

Мамонтова Н.А. визначає фінансову стійкість як економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва [7, с. 4].

За Ковальчук М.І. – це стан активів і пасивів підприємства, який дає змогу вільно розпоряджатися власним капіталом, грошовими коштами та їх еквівалентами, ефективно використовувати всі ресурси[8, с. 311].

Привалов В.П. вважає, що доцільно ототожнювати фінансову стійкість із фінансовою незалежністю: «це фінансова незалежність підприємства, тобто

здатність маневрувати власними коштами, достатня фінансова забезпеченість безперерійного процесу діяльності» [10, с.56].

За Філімоненком О.С. – це такий стан підприємства, коли інвестовані в господарську діяльність ресурси окупляться за рахунок грошових надходжень, а отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх позикових джерел формування активів [12, с. 344].

Савицька Г.В. визначає фінансову стійкість як здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику [13, с. 619].

Такі науковці, як Загородній А.Г. [14, с.251], Ізмайлова К.В. [15, с.3], Кіндрацька Г.І. [16, с.283], Білик М.Д. [17, с.347], Старостенко Г.Г. [18, с.151] ототожнюють фінансову стійкість із фінансовою стабільністю.

Оспіщев В.І. та Нагорна І.В. трактують фінансову стійкість підприємства як комплексне поняття, яке включає в себе постійно стабільний фінансовий стан підприємства при якому ефективно формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечується фінансова незалежність, плато- та кредитоспроможність, розвиток діяльності на поточний та майбутній періоди [19, с.219].

Цал-Цалко Ю.С. пов'язує фінансову стійкість зі станом фінансових ресурсів: «фінансова стійкість передбачає, що ресурси, вкладені у підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових потоків від господарювання, а одержаний чистий прибуток забезпечити самофінансування і незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел фінансових ресурсів, які використані для формування активів» [20, с.329].

За Абрютіною М.С. та Крейніною М.М. – це стабільність фінансового стану підприємства, що забезпечується достатньою часткою власного капіталу в складі джерел фінансування [26, с.111; 27, с.68];

Лігоненко Л.О., Гуляева Н.М. та Гринюк Н.А. підійшли до поняття «фінансова стійкість» більш узагальнено: «це головний компонент загальної стійкості підприємства, який являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл та використання що забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику» [29, с. 320].

Іноземний вчений Колапс Б. замість поняття «фінансова стійкість» використовує термін «заборгованість» [30, с. 213]. Карлін Т.Р та Макмін А.Р.– використовують «леверидж» як співвідношення між зобов'язаннями та власним капіталом [31, с. 401]. Роберт С. Хіггінс практикує використання «фінансового важеля» (боргового потенціалу компанії) як показника відношення позикового капіталу до власного капіталу [32, с.314]. П. Етріл та Е. Маклейн і як боргове навантаження [33, с.298]. Чопозова А.І., Демченко М.І. як структура сукупного капіталу [34, с.49].

Ковальов В.В. і Волкова О.М. характеризують фінансову стійкість як співвідношення власних і позикових коштів, яка залежить від доцільності і правильності вкладення фінансових ресурсів в активи [35, с. 240]. Кравченко Л.І. не дає прямого визначення фінансової стійкості підприємства, а вказує на те, що стійкий фінансовий стан підприємства характеризується, перш за все, постійною наявністю в необхідних розмірах грошових коштів на рахунках у банках, відсутністю простроченої заборгованості, оптимальним обсягом і структурою оборотних активів, їх оборотністю, ритмічним розвитком випуску продукції, товарообігу, зростанням прибутку і таке інше [36, с. 356].

У свою чергу, Богданівська Л.А., Виноградов Г.Г. стверджують, що поняття фінансової стійкості підприємства тісно пов'язане з перспективною платоспроможністю. Оцінка фінансової стійкості дозволяє зовнішнім суб'єктам аналізу (особливо інвесторам) визначити фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу [37, с. 345]. За Родіоною В. М. та Федотовою М. О. – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу та використання,

який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимого ризику» [38, с. 38].

Отже, узагальнивши вищенаведене, під фінансовою стійкістю підприємства можна вважати такий обсяг фінансових ресурсів і такий ступінь їх використання, при якому підприємство, вільно і ефективно маневруючи грошовими коштами, забезпечує безперервність і розвиток процесу виробництва та реалізації продукції за рахунок зростання капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику; така властивість підприємства, яка дозволяє функціонувати і розвиватися в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища, формувати та утримувати тривалий час конкурентні переваги на конкретному ринку покупця в умовах прискороного науково-технічного та технологічного прогресу, долати всі виробничо-економічні перешкоди, зберігаючи свою цілісність та гармонічний розвиток.

Фінансову стійкість підприємства можна класифікувати за такими ознаками:

1. За часом проведення оцінки:

- поточна фінансова стійкість підприємства – ситуативна характеристика його діяльності, яка оцінюється суб'єктом аналізу на момент його проведення;
- перспективна фінансова стійкість – це здатність підприємства у довгостроковому плані стабільно генерувати доходи, достатні для виконання зобов'язань перед інвесторами, та задовольняти інтереси власників;
- бажана фінансова стійкість визначається підприємством самостійно на основі його можливостей та потреб.

2. За рівнем забезпеченості запасів джерелами їх формування:

- абсолютна фінансова стійкість – досягається за умови, коли підприємство має суму власних оборотних коштів, яка більша за суму його запасів, характерна для підприємств із рівноважним фінансовим циклом, тобто вільні кошти генеруються після сплати заборгованості; підприємство має максимальну безпеку.

- нормальна або достатня фінансова стійкість – характерна для ситуації, коли сума запасів підприємства більша за суму власних оборотних коштів, але менша за суму нормальних джерел фінансування, коли фінансовий цикл підприємства є дефіцитним, однак залучені фінансові ресурси і відсотки по них можуть бути сплачені за рахунок адекватного заміщення операційного циклу; безпека підприємства оптимальна, положення надійне, платоспроможність гарантована;
 - критичний фінансовий стан підприємства або зона напруженості – сума запасів перевищує суму нормальних джерел фінансування; фінансовий цикл дефіцитний, безпека ще деякою мірою зберігається, але вона відносна, платоспроможність має лише потенційний характер;
 - катастрофічний фінансовий стан або зона ризику існує, якщо поряд із попередньою умовою підприємство має прострочені кредити та позики, що свідчить про порушення платіжної дисципліни в розрахунках із кредиторами; безпека відсутня, платоспроможність втрачена, виникає ризик, який змінюється від мінімального до максимального.
3. Фінансова стійкість як певний фінансовий стан підприємства:
- фінансова стійкість може бути ідеальною за умови, що сума власного капіталу підприємства перевищує суму немобільних активів та достатньою, якщо сума власного капіталу менша за суму немобільних активів, але більша за суму нефінансових активів;
 - фінансова рівновага досягається тоді, коли сума власного капіталу дорівнює сумі нефінансових активів, а позикового – сумі фінансових активів;
 - фінансова нестійкість виникає, якщо сума власного капіталу менша за суму нефінансових активів. Вона може виявлятися у напруженості та, відповідно, може бути короткостроковою (коли підприємство не може у встановлений строк погасити прострочену заборгованість, але має інтенсивний приток прибутку, що дозволить погасити разом із нещодавно залученими коштами у нормативно встановлений період) та тимчасовою (підприємство не має достатньо коштів для своєчасного погашення зовнішньої заборгованості, але

за рахунок мобілізації частини ліквідних або неліквідних активів зможе покрити свої зобов'язання). Або наблизитися до зони ризику, тобто бути довгостроковою (коли підприємство може погасити борги лише за рахунок мобілізації всіх наявних коштів).

4. За рівнем фінансової стійкості:

- високий рівень фінансової стійкості підприємства – такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл та використання, який забезпечує стабільний, прискорений розвиток підприємства при збереженні плато- та кредитоспроможності, переважна більшість показників оцінки фінансової стійкості відповідає рекомендованим (бажаним) значенням.
- прийнятий рівень фінансової стійкості не завжди є бажаним, але задовольняє керівництво підприємства у певному періоді часу. Може виявлятися у ситуації погіршення окремих часткових показників фінансової стійкості, але не зачіпати суттєвих, оскільки ці показники все ще знаходяться у допустимих межах;
- незадовільний рівень характеризується погіршенням усіх показників фінансової стійкості підприємства, відсутністю можливості подолати власними силами стан потенційної або повної неплатоспроможності;

5. За характером прояву у часі:

- постійна фінансова стійкість характерна для певного періоду діяльності підприємства (звітний період, стадії життєвого циклу) та пов'язана з дією постійних факторів, які можна передбачити;
- тимчасова фінансова стійкість має перманентний характер і виникає лише на окремих етапах здійснення певної фінансово-господарської операції (наприклад, підприємство залучило на короткостроковий період кредитні ресурси, тому впродовж часу їх використання воно може бути неплатоспроможним, але прибутковим; після погашення кредиту фінансова стійкість підприємства автоматично відновлюється) [29, с.332-335].

Вчені-економісти Павленко О.П., Семиліт І.В. виокремлюють такі види фінансової стійкості:

- внутрішня стійкість – це такий загальний фінансовий стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат його функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного реагування на зміну внутрішніх і зовнішніх факторів;
- зовнішня стійкість підприємства досягається керуванням ззовні. Вона обумовлена стабільністю економічного середовища, у рамках якої здійснює свою діяльність організація. Ця стійкість досягається відповідною системою керування ринковою економікою в масштабах усієї країни;
- «успадкована» стійкість є результатом наявності певного запасу міцності підприємства, що захищає його від різких змін зовнішніх факторів;
- загальна стійкість підприємства – це такий рух грошових потоків, що забезпечує постійне перевищення доходів над витратами [40, с. 113-114].

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства Павленко О.П., Семиліт І.В. об'єднали їх у групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості (рис. 1.2).

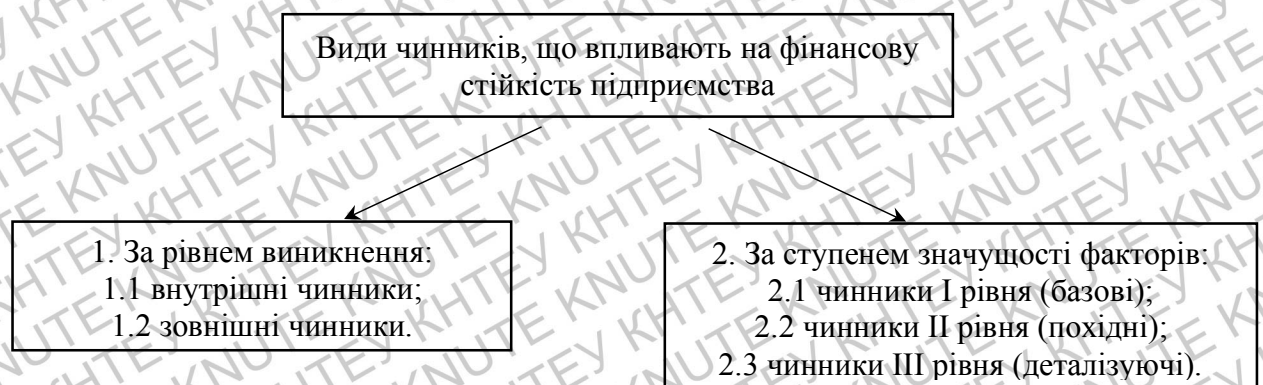

Рис. 1.2 Види чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства [40, с. 114-115]

До чинників I рівня відносять:

- фазу економічного розвитку системи (впливає на темпи реалізації продукції, виробництва, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходи підприємства та населення. Так, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в

товарні запаси, що, в свою чергу, призводить до ще більшого скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення. Таким чином, знижується ліквідність підприємств та їх платоспроможність, що негативно відбивається на рівні фінансової стійкості підприємства);

- стадію життєвого циклу підприємства (є основоположним при визначенні загальноекономічної мети діяльності підприємства, для досягнення якої будуть спрямовані всі інші його стратегії. На рівні підприємства необхідно значну увагу приділяти з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки специфіка кожної окремої стадії розвитку підприємства буде визначати також потенційні його можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування за рахунок окремих видів джерел, зокрема власними фінансовими ресурсами у необхідному обсязі з метою самофінансування, і разом з цим опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства).

Чинники II рівня – похідні, адже вони є результатом дії базових чинників I рівня. Вони бувають:

- зовнішніми – ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо);
- внутрішніми – ті, що забезпечують фінансову стійкість (стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом).

Чинники III рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. До них відносять: середній рівень доходів населення; рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегію управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом; стратегію управління ризиком.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим. Тому за їх значущістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічний вплив має також вірний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак разом з цим виникає ризик виникнення неплатоспроможності підприємства.

Другий за значущістю внутрішній чинник III рівня – стратегія управління капіталом (оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними). Зі збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства. Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а особливо та частка, що спрямовується на реінвестиційні цілі. Таким чином, політика розподілу та використання прибутку є одним із основних внутрішніх деталізуючих чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Крім того, значний вплив на фінансову стійкість підприємства здійснюють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкового капіталу. Збільшення позикових ресурсів, з одного боку, приводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з другого – надмірне зростання частки позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. Отже, у цьому зв'язку особливо важливим є чинник умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства.

Зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості, є рівень інфляції. Порівняно із стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це, в свою чергу, призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел. Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого може зростати вартість капіталу підприємства. Все це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства [40, с. 114-115].

Отже, літературамістить безліч різних тлумачень поняття «фінансова стійкість», які можна узагальнити таким чином: це такий обсяг фінансових ресурсів та ступінь їх використання, при якому підприємство, вільно і ефективно маневруючи грошовими коштами, забезпечує безперервність і розвиток процесу виробництва та реалізації продукції за рахунок зростання капіталу при збереженні платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Фінансову стійкість підприємства можна класифікувати за такими ознаками:

1. за часом проведення оцінки: поточна, перспективна, бажана;
2. за рівнем забезпеченості запасів джерелами їх формування: абсолютна, нормальна або достатня, критичний фінансовий стан, катастрофічний фінансовий стан або зона ризику існує;
3. фінансова стійкість як певний фінансовий стан підприємства: коли сума власного капіталу підприємства перевищує, дорівнює і менша за суму немобільних активів;
4. за рівнем фінансової стійкості: високий, прийнятий, незадовільний;

5. за характером прояву у часі: постійна і тимчасова.

Виокремлюють такі види фінансової стійкості: внутрішня, зовнішня, «успадкована», загальна.

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників, об'єднаних у групи залежно: від рівня виникнення (внутрішні та зовнішні) та від ступеня значущості (базові, похідні, деталізуючі).

1.2 Методичні підходи до оцінки рівня фінансової стійкості підприємства

Для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості потрібно здійснювати ефективне управління нею. Управління фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги [43, с. 111].

Зрозуміло, що управління фінансовою стійкістю підприємства має певні особливості. По-перше, воно має підпорядкований характер відносно цілей та задач управління всією фінансово-господарською діяльністю підприємства. По-друге, воно залежить від галузевих особливостей та організаційно-правової форми його функціонування. По-третє, воно завжди пов'язане з дією певних фінансових ризиків (найбільш суттєвими з них є втрата платоспроможності та погіршення стану фінансової стійкості) [44, с. 28].

Управління фінансовою стійкістю – це діяльність вищого управлінського персоналу підприємства, яка полягає у забезпеченні стійкості фінансового стану підприємства у довгостроковій перспективі за рахунок високої частки власного капіталу у загальній сумі джерел фінансових ресурсів підприємства [45, с. 125].

На думку Мартинюка В.Ф., реалізація процесу управління фінансовою стійкістю саме підприємств торгівлі повинна базуватися на принципах, адекватних умовам та особливостям їх функціонування. На основі узагальнення зарубіжного та вітчизняного досвіду організації управління фінансовою стійкістю, досвіду вітчизняних підприємств та аналізу підходів до її оцінки, Мартинюк В.Ф. виокремлює наступні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі:

1. Загальні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі:

1.1. Системність управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства передбачає забезпечення взаємопов'язаності управлінських рішень, що приймаються в процесі управління нею та їх співпорядкування.

1.2. Гнучкість процесу управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства передбачає опірність торговельного підприємства до впливу зовнішнього середовища та забезпечення можливості маневрування в процесі управління фінансовою стійкістю, надання можливості змінюватися у зв'язку з виникненням непередбачуваних обставин.

1.3. Науковість методів оцінки фінансової стійкості торговельного підприємства передбачає використання в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства сучасних, новітніх та найбільш доцільних методичних підходів; наукове обґрунтування оптимального її рівня, відображення в ньому реальних процесів функціонування і розвитку торговельного підприємства, збалансованості фінансових ресурсів та грошових потоків, забезпечення платоспроможності та кредитоспроможності.

1.4. Комплексний характер формування управлінських рішень у процесі управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства. Будь-які управлінські рішення, пов'язані з фінансово-господарською діяльністю торговельного підприємства, досить тісно пов'язані та здійснюють певний

вплив на кінцеві результати, фінансовий стан та, безперечно, на його фінансову стійкість. Відповідно, управління фінансовою стійкістю повинно розглядатися як комплексна функціональна система, яка забезпечує розробку взаємопов'язаних управлінських рішень, кожне з яких вносить свій вклад в забезпечення нормальної (необхідної, бажаної) фінансової стійкості.

1.5. Альтернативність підходів при розробці окремих управлінських рішень щодо управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства передбачає, що підготовка будь-якого управлінського рішення в цій сфері повинна враховувати альтернативні можливості дій. За наявності альтернативних проектів управлінських рішень щодо забезпечення фінансової стійкості, їх вибір для безпосередньої реалізації повинен базуватися на певній системі критеріїв, що визначають фінансову ідеологію, фінансову стратегію чи фінансову політику стосовно окремих аспектів фінансової діяльності.

2. Специфічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі:

2.1. Інтегрованість процесу управління фінансовою стійкістю із загальною системою управління торговельним підприємством.

2.2. Високий динамізм управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства, який би враховував зміни факторів зовнішнього середовища та потенціал формування всіх параметрів фінансової стійкості.

2.3. Орієнтованість процесу управління фінансовою стійкістю на стратегічні цілі розвитку торговельного підприємства передбачає охоплення всіх рівнів функціональних підрозділів, координацію заходів у часі, інтеграцію в рамках управлінської ієрархії.

2.4. Принцип переважного значення грошових потоків передбачає, що процес прийняття будь-якого фінансового рішення стосовно управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства повинен базуватися на ефективному управлінні його грошовими потоками. Це дозволить

забезпечити фінансову стійкість підприємства на основі підтримання постійної платоспроможності, формування достатнього обсягу грошових коштів, оптимізації розподілу сформованого обсягу грошових коштів за видами діяльності та напрямками використання, максимізації чистого грошового потоку та інше.

2.5. Принцип врахування рівня фінансових ризиків в процесі управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства є важливим з огляду на те, що практично всі управлінські рішення, які приймаються при цьому, певною мірою змінюють рівень фінансових ризиків. У першу чергу, це пов'язано з формуванням фінансових ресурсів, особливо в періоди коливань кредитних ставок та темпів інфляції [44, с. 28-30].

Основна мета управління фінансовою стійкістю підприємства взаємопов'язана з провідною метою фінансового менеджменту. Зокрема, Гіляровська Л.Т. та Вехорева А.О. вважають, що метою управління фінансовою стійкістю підприємства є підтримка його фінансової рівноваги, уникнення ризиків для інвесторів і кредиторів та оцінка його заборгованості [47, с. 17].

Гринкевич С.С. та Михалевич М.А. на основі комплексного підходу виокремлюють систему цілей управління фінансовою стійкістю, як відображення економічних можливостей підприємства відповідно до змін конкурентного середовища (Додаток Б) [43, с. 113-114].

Процес реалізації головної мети управління фінансовою стійкістю, на думку, Мартинюка В. Ф. для торговельних підприємств має бути спрямований на комплексне вирішення таких завдань (рис. 1.3), які в принципі можна застосувати до підприємств будь-яких видів діяльності [44, с. 31].

У процесі управління фінансовою стійкістю підприємства головна мета та його основні задачі реалізуються шляхом здійснення певних функцій, які варто розглядати, по-перше, у якості функцій управління фінансовою стійкістю як управляючої системи та які є складовими будь-якого процесу управління незалежно від виду його діяльності, організаційно-правової форми, розміру та форми власності та, по-друге, у якості функцій управління фінансовою

стійкістю як специфічної сфери управління підприємством у цілому (Додаток В) [44, с. 32].

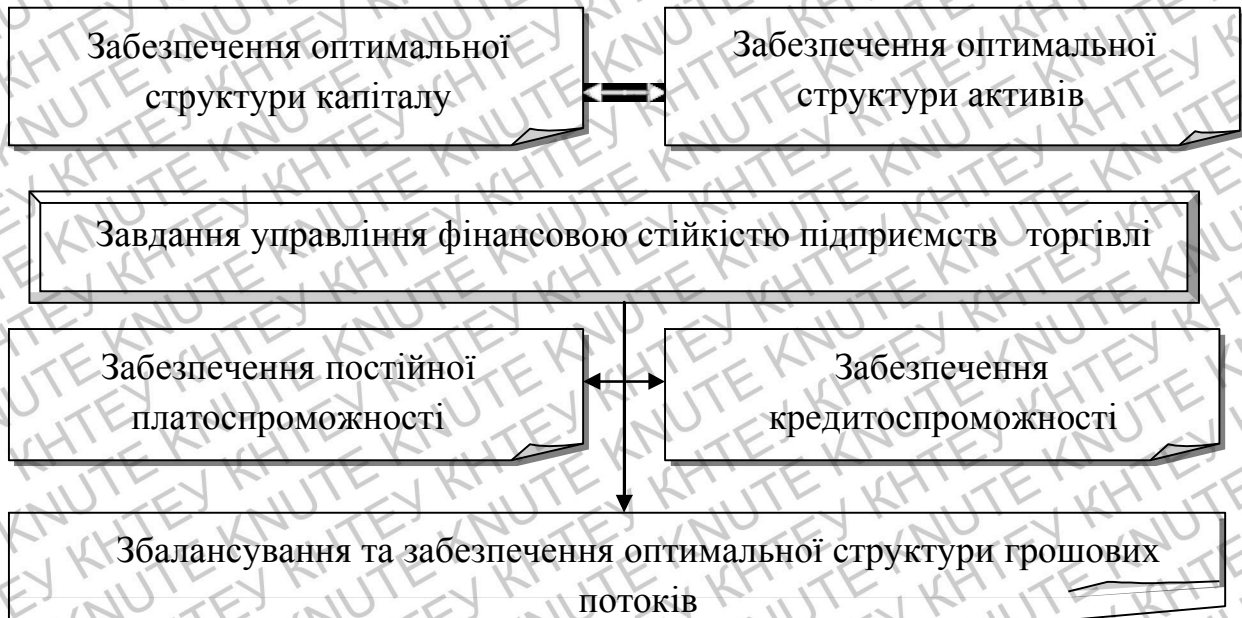

Рис. 1.3 Завдання управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі [44, с. 31]

Риманова Л. виокремлює цільову (пов'язана з критерієм ефективності системи, що регулюється фінансово-економічними відносинами – скорочення дефіциту фінансового потоку для динамічного розвитку підприємства); спонукальну (орієнтує систему фінансового забезпечення на ефективну організацію діяльності підприємства) та функцію регулювання (дозволяє реалізувати потенційну можливість при скороченні дефіциту фінансового потоку формувати тенденції до підвищення попиту на товар, що реалізується) [48, с. 39].

Новітнім напрямом в управлінні фінансово-економічною діяльністю підприємства є розробка процесу управління його фінансовою стійкістю, який би забезпечував прийняття оперативних та стратегічних управлінських фінансових рішень. Його сутність можна визначити як специфічну, упорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів управління фінансовою стійкістю, що існує у рамках інформаційних зв'язків, закріплених існуючою

організаційною структурою підприємства; комплекс цілеспрямованих, послідовних дій, необхідних для забезпечення бажаного стану його фінансової стійкості у різні моменти часу [49, с. 33].

Докієнко Л.М. виокремлює таку послідовність здійснення процесу управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства, яку можна застосувати до підприємств будь-яких видів діяльності:

1. побудова системи інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі;
2. аналіз фінансової стійкості підприємств торгівлі;
3. формування системи цільових параметрів управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі;
4. прогноз можливих результатів управлінських дій;
 - 4.1 вибір стратегії управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі;
 - 4.2 розробка програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі;
 - 4.3 оцінка результативності розробленої програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі;
5. моніторинг та контроль процесу управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі [50, с.65-66].

З точки зору Погріщука Г.Б. та Руденка В.В. процес управління фінансовою стійкістю підприємства доцільно розглядати як сукупність циклічних дій, пов'язаних з виявленням факторів, що впливають на фінансову стійкість, а також пошуком і виконанням прийнятих фінансових рішень щодо її забезпечення.

Зазначений процес містить три основні етапи:

1. Підготовчий етап. Даний етап включає визначення місії та обґрунтування завдань управління фінансовою стійкістю, аналіз факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що дестабілізують фінансову стійкість. На цьому етапі вибирають методи та принципи, прийнятні для управління фінансовою стійкістю. На основі методів і принципів розробляються

сценарії підтримки фінансової стійкості, у тому числі – оптимістичний, реалістичний, песимістичний.

2. Аналітичний етап. Даний етап забезпечує пошук інформації та підбір даних, необхідних для реалізації обраних сценаріїв забезпечення фінансової стійкості, моніторинг параметрів фінансової стійкості, розрахунок відповідних показників та їх подальший аналіз, порівняння отриманих показників з нормативами та виявлення відхилень.
3. Етап прийняття та реалізації рішень. Даний етап забезпечує аналіз відхилень і подальше прийняття й реалізацію рішень щодо вибору сценарію дій (оптимістичного, реалістичного або песимістичного). Якщо в ході аналізу з'ясувалося, що показники відповідають нормативам, вибирається оптимістичний сценарій і виконується повернення до шостої дії, що означає продовження моніторингу. Якщо у ході аналізу виявилось, що показники відповідають реалістичному сценарію, то вживаються профілактичні заходи. Якщо в ході аналізу з'ясувалося, що показники відповідають песимістичному сценарію, то розробляються і вживаються заплановані для даної ситуації антикризові заходи [52, с. 777].

Реалізація зазначених етапів управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства базується на певному механізмі. В економічній літературі поняття «фінансовий механізм» використовується досить широко, але єдиної думки щодо його визначення та його структурних елементів не існує. Саме це призводить до виникнення декількох підходів до розуміння сутності даного терміну [53, с. 54-55].

Ковалюк О.М. вказує, що «...фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, в контексті відповідної фінансової політики на мікроекономічному та макроекономічному рівнях» [54, с.132].

Пономаренко В.С., який трактує механізм управління підприємством як сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних спільністю мети, за допомогою яких здійснюється ув'язування та узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечується функціонування і розвиток підприємств як соціально-економічної системи [55, с. 28].

За Донченко Т.В., під механізмом управління фінансовою стійкістю підприємства розуміти сукупність принципів, заходів, методів та інструментів управління, які застосовуються суб'єктами для забезпечення фінансової стійкості підприємства [56, с. 25].

При цьому, механізм управління фінансовою стійкістю підприємства представляється як складова загальної системи управління підприємством, що забезпечує суттєвий вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності підприємства. Таким чином, механізм управління фінансовою стійкістю підприємства можна представити як сукупність взаємопов'язаних блоків:

- блок фінансування, який включає систему залучення фінансових активів, з урахуванням умов залучення та основних джерел, до яких відносяться власні, кредитні та залучені кошти;
- блок розподілу фінансових активів, який включає систему використання фінансових активів торговельного підприємства, враховуючи основні види витрат підприємства, у тому числі операційні, фінансові та інвестиційні;
- сукупність елементів, регулюючих процес залучення, розподілу і використання фінансових активів, враховуючи оперативну, тактичну та стратегічну оцінку фінансової стійкості торговельного підприємства, дотримуючи основні функції механізму управління [53, с.56].

Козаченко Г.В., Воронкова А.Е., Медяник В.Ю. та Назарова В.В. головною метою механізму управління фінансовою стійкістю підприємства вважають забезпечення створення ефективної системи взаємодії, яка, з одного боку, не має збиткових зв'язків, що уповільнюють роботу підприємства, а з

іншого – включають всі ті зв'язки, відсутність яких призвела б до порушення заданих параметрів [53, с. 129].

Герашенко І.О. стверджує, що процес формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розпочати з характеристики його складових, а також визначення послідовності певних етапів.

Отже, перший етап процесу формування повинен включати в себе визначення об'єктів управління; суб'єктів, які б здійснювали конкретні дії; а також цілей, які переслідують дані суб'єкти. У нашому випадку об'єктами можуть бути діяльність підприємства або його окремого підрозділу, певний виробничий процес, фінансова діяльність, прибуток, фінансові ресурси та ін. Суб'єктами можуть виступати керівники вищої ланки, фінансові менеджери, фінансові служби і відділи, аналітики з фінансової безпеки та ін. Ціллю є збереження, забезпечення або досягнення певного рівня фінансової стійкості підприємства, за якого підприємство отримувало б прибуток, було платоспроможним і рентабельним. Доцільно відзначити, що у системі управління фінансовою стійкістю важливу роль відіграє визначення головної мети, адже саме вона визначає концепцію розвитку підприємства, основні напрями його ділової активності та служить орієнтиром у середовищі ринкових перетворень.

На другому етапі необхідно оцінити поточний стан та рівень фінансової стійкості, а також виявити та здійснити аналіз чинників, які впливають на об'єкт і на виконання поставлених завдань і цілей. Оцінка поточного стану та фінансової стійкості підприємства здійснюється на основі різноманітних методів фінансового аналізу (так наприклад, розрахунок показників та коефіцієнтів фінансової стійкості і порівняння їх з базовими чи нормативними значеннями та ін.). Наступним кроком у формуванні механізму управління є визначення методів впливу на зазначені раніше чинники. Характерним для цього етапу є застосування інструментарію управління фінансовою стійкістю, вибір якого залежить від можливостей підприємства, виду його діяльності, фінансового стану, рівня організації контролю та управління на підприємстві.

Інструментарій управління фінансовою стійкістю підприємства представляє собою сукупність засобів, методів, важелів, способів здійснення управлінського впливу.

Наступний етап включає розробку стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто визначення цілей, стратегічних напрямів та перспектив розвитку підприємства. На цьому етапі необхідно узгодити цілі розробленої стратегії з загальною стратегією підприємства. Управління ризиком зниження фінансової стійкості складовою загальної стратегії управління сталістю фінансового стану підприємства. Вона полягає у розробці системи заходів щодо вияву і попередження негативних наслідків ризику з метою ліквідації збитків, пов'язаних із ним. Для оцінки ризику зниження фінансової стійкості використовують розрахунково-аналітичні методи оцінки, що дають кількісне уявлення про цей ризик.

Передостаннім етапом розробки є реалізація стратегії. Для її реалізації керівникам необхідно мати набір методик та моделей, на основі яких приймати найбільш доцільні рішення. Успіх реалізації розробленої стратегії підприємства залежить певною мірою від діючої системи контролю.

Спільним для кожного етапу розробки механізму управління фінансовою стійкістю є використання інструментів управління фінансовою стійкістю підприємства. Отже, фінансова стійкість є якісною характеристикою фінансового стану підприємства і безумовно є однією з основних фінансових складових фінансової безпеки, тому є необхідність подальшої розробки механізму управління фінансовою стійкістю як частини загальної стратегії управління підприємством [45, с. 126].

Герашенко І.О. пропонує наступну структуру механізму управління фінансовою стійкістю підприємства (Додаток Г).

Розроблений механізм управління функціонує з урахуванням певних організаційних структур, принципів, методів, фінансових інструментів, правових норм з метою встановлення оптимальних параметрів структури та обсягу фінансових активів, з їх залученням з різних джерел і в різноманітних

формах для підвищення конкурентоспроможності та інноваційної активності торговельного підприємства при дотриманні заданого рівня фінансової стійкості (Додаток Д).

Зміст даного механізму управління проявляється в його функціях, які забезпечують досягнення мети і виконання певного комплексу завдань. До числа даних функцій відносяться: контрольна, яка полягає в контролі за формуванням (залученням), розподілом і розміщенням фінансових ресурсів з метою їх найбільш ефективного використання.; акумуляційна і перерозподільча – у тому, що механізм управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства сприяє раціональному залученню (акумуляції), розподілу (перерозподілу) та використанню фінансових активів за інвестиційними проектами, які в рамках інвестиційного портфеля забезпечують максимальний приріст вартості підприємства, враховуючи стратегічну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Герашенко І.О. та Войтенко А.Ю. виділяють такі основні методи управління фінансовою стійкістю підприємства представлені в табл. 1.1 [58, с. 138-139].

Таблиця 1.1

Методи управління фінансовою стійкістю підприємства [58, с. 138-139]

Назва методу	Зміст методу
1. Виконання фінансової стратегії	Формування та ефективне використання фінансових ресурсів; виявлення найефективніших напрямків інвестування; визначення головної загрози з боку конкурентів.
2. Підтримання фінансової рівноваги	Забезпечення стабільної ліквідності, платоспроможності та прибутковості; організація фінансового господарства на підприємстві таким чином, щоб операційна, фінансова та інвестиційна діяльність здійснювалися з врахуванням вимог політики антикризового фінансового управління.
3. Збалансування активів і пасивів, доходів та витрат	Забезпечення достатності власного капіталу, організація руху капіталу.
4. Вибір товарних груп за швидкістю обертання	Маркетинговий метод. Обираються товари, на які по оцінкам маркетологів спостерігається необмежений попит.
5. Фінансове прогнозування	Передбачення ймовірного фінансового стану підприємства, обґрунтування показників фінансових планів.

Продовження таблиці 1.1

Назва методу	Зміст методу
6. Постійне вдосконалення методів праці	Використання раціональних прийомів та методів праці, вивчення передового досвіду, його науковий аналіз і узагальнення, розробка і проектування оптимальних способів виконання виробничих завдань.
7. Здача в оренду необоротних активів	Здача в оренду будівель, споруд які є власністю підприємства, і тимчасово не використовуються.
8. Успішне використання позикових коштів	Успішне використання коштів кредиторів, тобто підприємство повинне забезпечити не тільки додаткове одержання прибутку, збереження і зворотність грошей, але і ліквідність його активів в цілому.
9. Розробка ефективної політики управління грошовими потоками	Відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти.

Отже, управління фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги. Досягнення необхідного рівня фінансової стійкості забезпечується за допомогою ефективного управління нею.

Основними етапами здійснення процесу управління фінансовою стійкістю є: 1) побудова системи інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства; 2) аналіз фінансової стійкості підприємства; 3) формування системи цільових параметрів управління фінансовою стійкістю підприємства; 4) прогноз можливих результатів управлінських дій (вибір стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства; розробка програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства; оцінка результативності розробленої програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства); 5) моніторинг та контроль процесу управління фінансовою стійкістю підприємства.

Реалізація зазначених етапів управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства базується на певному механізмі. Механізм управління фінансовою стійкістю – це система фінансових форм, методів,

принципів, важелів та інструментів для забезпечення фінансової стійкості підприємства.

1.3 Методологічні засади до управління фінансовою стійкістю підприємства

В сучасній теорії та практиці фінансового аналізу діяльності підприємства існує ряд методів оцінки фінансової стійкості підприємства.

Загальне оцінювання фінансової стійкості передбачає визначення:

1. стійкості джерел формування капіталу – являє собою дослідження структури пасиву балансу, що дає змогу встановити можливі причини фінансової стійкості (нестійкості) підприємства;
2. ресурсної стійкості – включає: рівень співробітництва підприємства із суб'єктами ринкової інфраструктури; ступінь інтегрованості підприємства у системі виробничих відносин; залежність ефективності діяльності підприємства від стану економіки країни; спроможність підприємства до залучення коштів; контроль грошових потоків;
3. стійкості управління – (організаційно функціональної стійкості), що аналізується з погляду адекватності організаційної та виробничої структури підприємства вибраній стратегії розвитку та ринковій кон'юктурі [60, с. 193-194].

Сьогодні відсутня єдина методологія оцінки фінансової стійкості підприємства. Вітчизняні і зарубіжні учені для цього пропонують великий перелік показників з різною методикою розрахунку та кількістю показників. Вчені в основному використовують 15 фінансових коефіцієнтів при цьому Інна Гнеушева та Дар'я Русских виділяють їх у 4 групи (рис. 1.4) [61, с.87].

В Додатку Е наведена порівняльна характеристика аналітичних коефіцієнтів, запропонованих вченими Гнеушева І., Русских Д., для виміру фінансової стійкості підприємства та об'єднаних у групи [61, с.88].

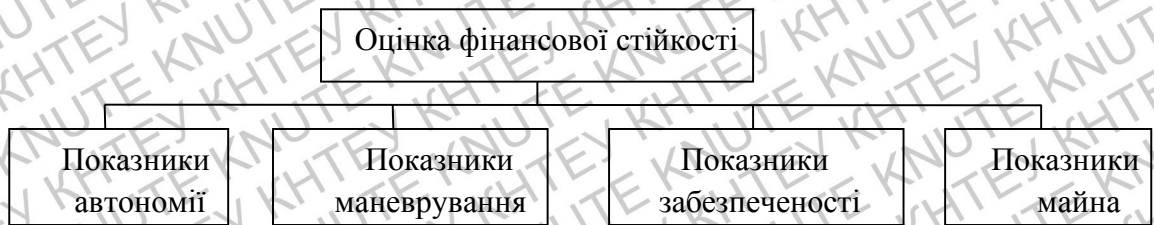

Рис. 1.4 Показники оцінки фінансової стійкості підприємства [61, с.87]

Автори Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Черніговець К.В. виокремлюють такі методичні підходи до оцінки фінансової стійкості (табл. 1.2).

Система абсолютних показників оцінки фінансової стійкості підприємства ґрунтується на розрахунку показників, які з погляду даного методу найбільш повно характеризують фінансову стійкість підприємства. Ці показники характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

Таблиця 1.2

Характеристика основних методів оцінки фінансової стійкості підприємства[61, с.196]

Метод	Сутність методу	Оціночні параметри	Результат оцінки
Агрегатний	Аналіз абсолютних показників	Запаси, витрати, джерела фінансування (власні, позикові)	Тип фінансової стійкості
Коефіцієнтний	Аналіз відносних показників	Коефіцієнти: автономії, фінансової стійкості, фінансування, маневреності власного капіталу, забезпечення власним оборотним капіталом та ін.	Рівень фінансової стійкості
Матричний	Побудова матричних балансів	Статті активу та пасиву балансу	Взаємозв'язок між статтями активу та пасиву балансу з точки зору якості активів та оптимальності джерел їхнього фінансування

Метод	Сутність методу	Оціночні параметри	Результат оцінки
Маржинальний	Оцінка витрат, доходів і прибутковості	Чистий дохід, маржинальний дохід, поріг рентабельності	Запас фінансової стійкості
Інтегральний	Комплексна оцінка фінансової стійкості	Інтегральний показник фінансової стійкості	Ступінь фінансової стійкості

Тип фінансової стійкості підприємства визначається на основі співвідношення запасів та джерел їх фінансування. При цьому обсяг запасів визначається виробничою програмою підприємства та включає виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, готову продукцію, товари та витрати майбутніх періодів. Джерелами фінансування запасів є, в першу чергу, власні оборотні кошти, а в разі їх нестачі використовуються довгострокові та короткострокові кредити банків.

Наявність власного оборотного капіталу (ВОК) розраховується за такою формулою[63, с. 122-124]:

$$ВОК = BK - HA \quad (1.1)$$

де BK - власний капітал,

HA - необоротні активи.

Цей показник характеризує обсяг власних фінансових ресурсів, спрямованих на забезпечення потреб поточної діяльності. Його збільшення в порівнянні з попереднім періодом свідчить про подальший розвиток діяльності підприємства.

Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВДДФ) розраховується за такою формулою:

$$ВДДФ = ВОК + ДК \quad (1.2)$$

де ДК - довгострокові кредити.

Загальна величина основних джерел формування запасів витрат (ДФЗ):

$$ДФЗ = ВДДФ + КК \quad (1.3)$$

де КК - короткострокові позикові кошти.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування (різниця між відповідним джерелом і сумою запасів та витрат):

- надлишок (+) чи брак (-) власного оборотного капіталу;
- надлишок (+) чи брак (-) власних і довгострокових джерел формування запасів;
- надлишок (+) чи брак (-) загальної величини нормальних джерел формування запасів.

Залежно від співвідношення вартості запасів і витрат, суми власного оборотного капіталу її нормальних джерел фінансування запасів, можна виділити наступні типи поточної якісної оцінки фінансової стійкості підприємства:

1. абсолютна фінансова стійкість – наявний надлишок власного оборотного капіталу для фінансування запасів витрат:

$$\begin{aligned} \text{ВОК} - 3 &\geq 0 \\ \text{ВОК} + \text{ДК} - 3 &\geq 0 \\ \text{ВОК} + \text{ДК} + \text{КК} - 3 &\geq 0 \end{aligned}, \quad (1.4)$$

а трикомпонентний показник фінансової стійкості (1,1,1).

Власний оборотний капітал забезпечує запаси й витрати.

Ситуація абсолютної фінансової стабільності не є оптимальною, оскільки в цьому випадку керівництво підприємства не вміє, не бажає або не має можливості використати зовнішні джерела коштів для фінансування основної діяльності.

2. нормальна фінансова стійкість – наявний надлишок власних і довгострокових позикових джерел для фінансування запасів і витрат:

$$\begin{aligned} \text{ВOK} - \text{З} &< 0 \\ \text{ВOK} + \text{ДК} - \text{З} &\geq 0 \\ \text{ВOK} + \text{ДК} + \text{КК} - \text{З} &\geq 0 \end{aligned}, \quad (1.5)$$

а трикомпонентний показник фінансової стійкості (0,1,1).

Запаси і витрати забезпечуються сумою власного оборотного капіталу та довгостроковими позиковими джерелами;

3. нестійкий фінансовий стан – наявний надлишок нормальних джерел фінансування запасів і витрат:

$$\begin{aligned} \text{ВOK} - \text{З} &< 0 \\ \text{ВOK} + \text{ДК} - \text{З} &< 0 \\ \text{ВOK} + \text{ДК} + \text{КК} - \text{З} &\geq 0 \end{aligned}, \quad (1.6)$$

а трикомпонентний показник фінансової стійкості (0,0,1).

Запаси і витрати забезпечуються за рахунок власного оборотного капіталу, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів і витрат;

4. критичний фінансовий стан – має місце нестача нормальних джерел фінансування запасів і витрат:

$$\begin{aligned} \text{ВOK} - \text{З} &< 0 \\ \text{ВOK} + \text{ДК} - \text{З} &< 0 \\ \text{ВOK} + \text{ДК} + \text{КК} - \text{З} &< 0 \end{aligned}, \quad (1.7)$$

а трикомпонентний показник фінансової стійкості (0,0,0).

Запаси і витрати не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкруцтва[63, с.122-124].

З точки зору Ковальова В.В., який умовно поділяє короткострокову (поточну) фінансову стійкість та з позиції довгострокової перспективи, яка пов'язана з загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів. Так, в короткостроковому аспекті фінансову стійкість підприємства можна оцінити за допомогою показників забезпеченості запасів і затрат джерелами їх формування. В зв'язку з цим Ковальов В.В. виділяє чотири агрегати:

1. запаси та втрати – сума запасів та витрат майбутніх періодів;
2. чистий робочий/оборотний капітал – різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями;
3. нормальні джерела фінансування:
 - 3.1 чистий робочий капітал;
 - 3.2 поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги/товарний кредит;
 - 3.3 короткострокові банківські кредити для фінансування запасів;
4. прострочені: поточна кредиторська і/або поточна дебіторська заборгованість.

На сонові цих агрегатів Ковальов В.В. виділяє такі типи фінансової стійкості:

1. абсолютна: чистий робочий капітал більше або дорівнює запасам та втратам;
2. нормальна: запаси та втрати більші або дорівнюють чистому робочому капіталу, та менші або дорівнюють нормальним джерелам фінансування;
3. нестійкий фінансовий стан: запаси та втрати більші за нормальні джерела фінансування (при використанні поточної дебіторської заборгованості на формування запасів);
4. критичний фінансовий стан: запаси та втрати більші за нормальні джерела фінансування та наявні прострочені поточна кредиторська і/або поточна дебіторська заборгованість.

В довгостроковому аспекті фінансова стійкість підприємства пов'язана із структурою джерел та напрямками використання його фінансових ресурсів. Підприємство, яке не має власних оборотних коштів, і, відповідно власних джерел фінансування поточної діяльності, тобто є фінансово нестійким в короткостроковому періоді, але має сучасну матеріально-технічну базу, яка дає можливість залучати під забезпечення кредити, може бути достатньо стійким в довгостроковій перспективі, і навпаки [35, с. 253-254].

Основним методом, що використовується у процесі оцінки фінансової стійкості, є метод відносних показників. Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється за даними бухгалтерського балансу шляхом розрахунку відносних показників, оскільки абсолютні показники балансу в умовах інфляційних процесів важко привести в порівняльний стан. Відносні показники можна порівнювати з:

- нормативними значеннями для оцінювання ступеня ризику і прогнозування можливості банкрутства;
- аналітичними даними інших підприємств, що дає змогу виявитисьильні й слабкі сторони підприємства та його можливості;
- аналітичними даними за попередні періоди для вивчення тенденцій поліпшення або погіршення фінансового стану підприємства[64, с.111].

Систему відносних показників, що відображають рівень фінансової стійкості підприємства, можна поділити на такі групи:

- коефіцієнти капіталізації – характеризують фінансову стійкість підприємства з позиції структури джерел фінансових ресурсів (Додаток Ж, табл. Ж.1);
- коефіцієнти покриття – характеризують фінансову стійкість підприємства з позиції витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел фінансування (Додаток Ж, табл.Ж.2) [63, с.125].

Коефіцієнт автономії характеризує частку власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства та свідчить про перспективи зміни фінансового стану на найближчий період. У ході оцінки необхідно

враховувати галузеву приналежність підприємства та дію факторів, що визначають структуру капіталу. Наприклад, машинобудівні підприємства повинні мати більш високі значення коефіцієнта автономії, чим підприємства торгівлі, що пояснюється більш високою питомою вагою необоротних активів у структурі балансу. Нормативне значення - 0,5. Зростання коефіцієнта автономії свідчить про збільшення фінансової незалежності та зниження ризику фінансових труднощів в майбутніх періодах.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта автономії. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності. Нормативне значення – 0,2.

Коефіцієнт фінансування – це найвагоміший показник, який свідчить про фінансову залежність підприємства від залучення позикових коштів. Він показує, скільки позичкових коштів залучає підприємство на 1 грн. власного капіталу. Чим більше значення показника, тим вищий ризик інвесторів, оскільки у разі невиконання зобов'язань зростає можливість банкруцтва підприємства.

Коефіцієнт фінансового ризику – при розрахунку даного показника в якості позикового капіталу береться лише платний капітал підприємства. Оптимальне значення 0,3-0,5. Критичним значенням цього коефіцієнту вважається 1.

Коефіцієнт фінансової стійкості – є оберненим до коефіцієнта фінансового ризику. Перевищення власного капіталу над зобов'язаннями свідчить про достатній запас фінансової стійкості і відносну незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом показує, яка частина оборотних коштів підприємства була сформована за рахунок власного капіталу. Відповідно до встановленого нормативу не менше 10% поточних активів повинно бути профінансовано із власного капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом характеризує наскільки матеріальні запаси і витрати майбутніх періодів покриті власними джерелами та обсяг потреби в залученні позикових коштів. Також може бути розрахований і коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат довгостроковими джерелами їх формування, який дорівнює відношенню суми власного оборотного капіталу і довгострокових кредитів до обсягу запасів і витрат підприємства. Нормальна межа цього показника становить 0,6-0,8.

Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу є оберненим до показника забезпеченості запасів і витрат. Значне перевищення нормативу за даним показником свідчить про погіршення стану, оскільки це означає, що має місце висока частка іммобілізованого в запасах капіталу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку власних коштів, вкладених в оборотні активи. Чітких рекомендацій у значенні цього показника не існує, але вважається, що його значення повинні бути не менше 0,2-0,5, що дозволяє забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу. Чим більше частка власного оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу.

Для оцінки впливу складу та структури оборотних активів на фінансову стійкість підприємства розраховується показник маневреності функціонального капіталу, який характеризує частку власного оборотного капіталу, що знаходяться в формі грошових коштів і поточних фінансових інвестицій, тобто показує рівень абсолютно ліквідних активів у загальному обсязі власного оборотного капіталу підприємства. Зростання показника в динаміці розглядається як позитивна тенденція.

Коефіцієнт короткострокової заборгованості виражає питому вагу короткострокових зобов'язань підприємства у загальному обсязі зобов'язань. Зростання даного показника, як правило, свідчить про погіршення фінансової стійкості підприємства та зниження поточної платоспроможності.

Коефіцієнт покриття інвестицій характеризує частку власного капіталу і довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел фінансування підприємства. Це більш м'який показник в порівнянні з коефіцієнтом автономії. У західній практиці прийнято вважати, що нормальне значення коефіцієнта дорівнює приблизно 0,9, критичним вважається його зниження до 0,75.

Оцінка структури довгострокових джерел фінансування здійснюється на основі розрахунку коефіцієнтів довгострокового залучення позикових коштів та фінансової незалежності капіталізованих джерел, сума яких має дорівнювати одиниці.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів дозволяє оцінити частку позикових коштів при фінансуванні капітальних вкладень. Зростання коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів, з одного боку, означає посилення залежності підприємства від кредиторів у довгостроковій перспективі, а з іншого боку, свідчить, що формується більш стабільна структура позикового капіталу якщо одночасно відбувається збільшення частки довгострокових зобов'язань у загальній сумі позикового капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості за кредитами показує ступінь захищеності кредиторів від несплати процентних платежів. Зменшення значення даного коефіцієнта в динаміці свідчить про збільшення витрат підприємства на виплату відсотків за кредит. Більшість показників фінансової стійкості є похідними один від одного, що і зумовлює необхідність вибору більш інформативних під час аналізу, залежно від цілей його проведення.

Більш повно ступінь залежності підприємства від позикових коштів відображається в коефіцієнті співвідношення позикового і власного капіталу. Він показує, які джерела фінансування на підприємстві використовуються більше – позикові чи власні, що обумовлює рівень фінансового ризику і ефективність використання власного капіталу. Припустимий рівень залежності визначається умовами функціонування кожного підприємства і, в першу чергу, швидкістю обороту оборотних коштів. Тому при аналізі цього коефіцієнта

необхідно визначати швидкість обороту матеріальних оборотних коштів і дебіторської заборгованості за період, що аналізується. Якщо дебіторська заборгованість обертається швидше матеріальних оборотних коштів (запасів), це означає досить високу інтенсивність надходження коштів на рахунки підприємства, яка сприяє збільшенню власного капіталу. Тому при високій оборотності запасів та дебіторської заборгованості коефіцієнт фінансування може перевищувати одиницю [63, с. 125-127].

За матричним підходом бухгалтерський баланс підприємства представляється у вигляді матриці, де по горизонталі розташовані статті активу, а по вертикалі - статті пасиву. У матриці балансу необхідно виділити чотири квадранти: необоротні та оборотні засоби, власний капітал та зобов'язання. Потім складаються чотири таблиці: матричний баланс на початок та на кінець року, динамічний матричний баланс та баланс грошових надходжень і витрат підприємства. Матричний підхід дає можливість визначити зв'язок статей активу і статей пасиву балансу, розрахувати структури й визначити якість активів балансу та достатність джерел їх фінансування, розрахувати весь набір показників та коефіцієнтів, необхідних для оцінки фінансової стійкості [67, с.40].

На основі маржинального підходу проводиться маржинальний аналіз, за допомогою якого визначається запас фінансової стійкості (зона безпечності) на підприємстві. Під час цього аналізу всі витрати підприємства розбиваються на дві групи в залежності від об'єму виробництва і реалізації продукції: змінні і постійні. Постійні витрати разом з прибутком складають маржинальний дохід підприємства. Поділ затрат на постійні і змінні та використання показника маржинального доходу дозволяє розрахувати поріг рентабельності, тобто суму виручки, яка необхідна для того, щоб покрити всі постійні витрати підприємства. Прибутку при цьому не буде, але не буде і збитків. За допомогою цього показника розраховується запас фінансової стійкості в абсолютному вираженні та у відсотках. Він дає змогу постійно відслідковувати величину запасу фінансової стійкості на підприємстві, що є дуже важливим, оскільки

падіння чистого доходу більше, ніж на величину запасу фінансової стійкості приведе до збитковості підприємства, "проїдання" капіталу, який використовується, а надалі - і до можливого банкрутства [67, с.42].

При оцінці фінансового стану підприємства важливе значення має визначення запасу фінансової стійкості. Він характеризує рівень захищеності основної діяльності від зниження обсягів доходів та фінансових результатів, який склався на підприємстві на даний момент часу і яким можна скористатися на випадок форс-мажорних обставин. У той же час запас фінансової стійкості визначає захищеність кредиторів та постачальників від можливої несплати коштів за розрахунками.

Запас фінансової стійкості показує величину, на яку фактичний або запланований обсяг реалізації перевищує поріг рентабельності.

При визначенні запасу фінансової стійкості підприємства використовують такі показники: чистий дохід від реалізації продукції, постійні (змінні) витрати, маржинальний дохід, поріг рентабельності.

Загальний алгоритм розрахунку запасу фінансової стійкості передбачає знаходження різниці між чистим доходом від реалізації та точкою беззбитковості. Коефіцієнт запасу фінансової стійкості характеризує його питому вагу у чистому доході від реалізації (рис. 1.5).

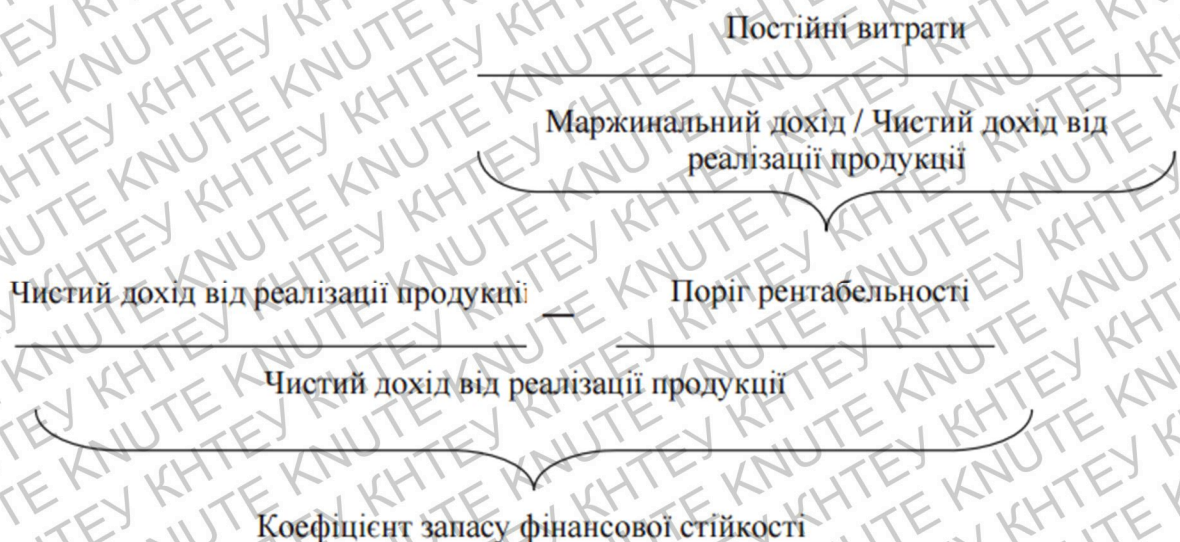

Рис. 1.5 Схема визначення порогу рентабельності та коефіцієнта запасу фінансової стійкості [63, с.130]

Він показує на скільки відсотків можуть бути знижені обсяги продажів у прибутковості підприємства за умови повної втрати прибутку від операційної діяльності з різних причин. Чим більша величина даного коефіцієнта, тим вищий рівень фінансової стійкості, і, як наслідок, ризик збитковості є меншим [63, с.126-130].

Поріг рентабельності – це вартісний показник, який характеризує суму операційного доходу, що забезпечує повне покриття операційних витрат. Тобто, це вартісне вираження точки беззбитковості підприємства або беззбитковість операційної діяльності підприємства[63, с. 132].

$$PPR = \frac{PB}{KMD} \quad (1.8)$$

де, PPR – поріг рентабельності,

PB – постійні витрати,

KMD – коефіцієнт маржинального доходу в операційному доході.

$$KMD = \frac{MD}{OD} = \frac{MD - ZB}{OD}, \quad (1.9)$$

де, MD – маржинальний дохід,

OD – операційний дохід,

ZB – змінні витрати.

$$ZFC = \frac{OD}{PPR} * 100, \quad (1.10)$$

Інтегральний підхід дає змогу дати інтегральну оцінку рівню фінансової стійкості за допомогою розрахунку наступних показників (форм. 1.11). Даний підхід цікавий тим, що у процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Таким чином показники фінансової стійкості за цим підходом характеризують стан і структуру активів

підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Крім цього, для загальної оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства. Якщо даний показник більше нуля, то це свідчить про збільшення фінансової стійкості підприємства, та навпаки [67, с.42].

Інтегральний підхід оцінювання фінансової стійкості Кондракова Н.П. ґрунтується на розрахунку рейтингового числа фінансової стійкості (R), що включає шість основних показників даної групи [63, с. 132]:

$$R = \frac{K_a + K_m + K_{\text{вок}} + K_{\text{сез}} + K_{\text{чд}} + K_{\text{ва}}}{}, \quad (1.11)$$

де, K_a – коефіцієнт автономії;

K_m – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

$K_{\text{вок}}$ – коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом,

$K_{\text{сез}}$ – коефіцієнт стійкості економічного зростання, який розраховується за формулою [63, с. 133]:

$$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Дивіденти виплачені акціонерам}}{\text{Власний капітал}}, \quad (1.12)$$

$K_{\text{чд}}$ – коефіцієнт чистого доходу, розрахунок якого здійснюється за таким алгоритмом:

$$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{Амортизація}}{\text{Дохід від реалізації продукції}}, \quad (1.13)$$

$K_{\text{ва}}$ – коефіцієнт співвідношення виробничих активів до вартості майна.

Рейтингове число визначається за минулий період () і за звітний період (). Якщо $>$, то фінансова стійкість підприємства покращується, і навпаки [63, с. 132].

На основі дослідження та узагальнення різних методичних підходів щодо оцінювання фінансової стійкості підприємств Грушевицька А.Б. виокремлює чотири найфундаментальніші:

- визначення рівня забезпеченості запасів у складі оборотних активів підприємства джерелами їх формування (цим узагальнюючим показником є надлишок або нестача джерел фінансування для формування запасів, який визначають як різницю між величиною джерел покриття та величиною запасів). Вартість запасів порівнюють послідовно з наявністю власного оборотного капіталу, до якого поетапно додають вартість довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів і позик. І відповідно до забезпеченості запасів, заданими варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості (абсолютна, нормальна, передкризовий та кризовий фінансовий стан);
- обчислення певної кількості коефіцієнтів і на основі дослідження їх в динаміці та порівняння з нормативними значеннями вироблення певних висновків щодо фінансового стану підприємства (в якості основних визначено індикаторами оперативної стійкості коефіцієнти ліквідності (поточної, абсолютної та швидкої), індикаторами середньострокової стійкості – коефіцієнти оборотності (ділової активності), а індикаторами, відповідно, довгострокової стійкості підприємства – коефіцієнти рентабельності. Зниження фінансової стійкості підприємства досліджується за допомогою агрегатних оцінок ймовірності банкрутства;
- застосування одного інтегрованого показника, який складається з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансової стійкості та фінансового стану підприємства (найчастіше застосовується для оцінки вірогідності банкрутства досліджуваного підприємства за умови передкризового або кризового стану фінансової стійкості; вироблення таких показників є результатом досліджень можливості здійснення комплексної оцінки фінансового стану за допомогою багатofакторного дискримінантного аналізу);

- побудова розгорнутих уніфікованих аналітичних фінансових таблиць на базі бухгалтерської, фінансової та податкової звітності, формат яких дозволяє возз'єднати ці форми задля проведення розгорнутого аналізу який, в свою чергу, дозволить говорити про конкретні показники за весь період, а не про напрями розвитку підприємства станом на звітні дати. (У якості провідного показника виступає додана вартість і тому аналіз фінансової стійкості проводиться на стадіях формування, розподілу й використання доданої вартості. Для оцінки визначається частка доходу та величина податкової складової у доданій вартості, що є необхідним при здійсненні управління фінансовою стійкістю підприємства, яке поділяється залежно від часового аспекту проведення на поточне та оперативне) [68, с.277].

Отже, основними методичними підходами до оцінки фінансової стійкості є наступні: агрегатний (на основі абсолютних показників визначається тип фінансової стійкості (абсолютна, нормальна фінансова стійкість, нестійкий та критичний фінансовий стан)), коефіцієнтний (на основі відносних показників визначається рівень фінансової стійкості), матричний (на основі побудови матричних балансів визначається взаємозв'язок між статтями активу та пасиву балансу з точки зору якості активів та оптимальності джерел їхнього фінансування), маржинальний (оцінка запасу фінансової стійкості) та інтегральний (на снові комплексної оцінки фінансової стійкості).

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТОВ «КООПЕРАТИВ «НАДІЯ»

2.1 Аналіз динаміки обсягів та структури активів підприємства та джерел їх формування

Дослідження складу та структури активів підприємства здійснюється на основі даних балансу товариства з обмеженою відповідальністю «Кооператив «Надія» за останні три роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів активів ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, +/-		Темп приросту, %	
	2015р.	2016р.	2017р.	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
I. Необоротні активи							
Основні засоби:	521,4	185,9	160,8	-335,5	-25,1	-64,35	-13,50
первісна вартість	5984,7	5984,7	6025,7	0	41	0,00	0,69
знос	5463,3	5798,8	5864,9	335,5	66,1	6,14	1,14
Усього за розділом I	521,4	185,9	160,8	-335,5	-25,1	-64,35	-13,50
II. Оборотні активи							
Запаси:	756,4	1116,4	483,1	360	-633,3	47,59	-56,73
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	159,3	159,3	159,2	0	-0,1	0,00	-0,06
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
з бюджетом	4,2	0,3	17,9	-3,9	17,6	-92,86	5866,67
Інша поточна дебіторська заборгованість	48,6	28	409,3	-20,6	381,3	-42,39	1361,79
Гроші та їх еквіваленти	4,8	1,8	259,3	-3	257,5	-62,50	14305,56
Витрати майбутніх періодів	0	2,1	2,2	2,1	0,1	-	4,76
Інші оборотні активи	0,8	0,9	16,7	0,1	15,8	12,50	1755,56
Усього за розділом II	974,1	1308,8	1347,7	334,7	38,9	34,36	2,97
Баланс	1495,5	1494,7	1508,5	-0,8	13,8	-0,05	0,92

На підприємстві спостерігається позитивна тенденція до збільшення обсягу активів, що вказує на зростання економічного потенціалу, це є однією з цілей функціонування підприємства в сучасних ринкових умовах. Так протягом 2016 року обсяг активів ТОВ «Кооператив «Надія» порівняно із 2015 роком зменшився на 0,8 тис. грн., або знизився на 0,05% і становив 1494,7 тис. грн.. Проте, вже протягом 2017 року обсяг активів, порівняно із 2016 роком зріс на 13,8 тис. грн., або збільшився на 0,92% і становив 1508,5 тис. грн..

Така динаміка була зумовлена змінами, які сталися як в обсязі необоротних активів, так і в обсязі оборотних активів підприємства (рис. 2.1).

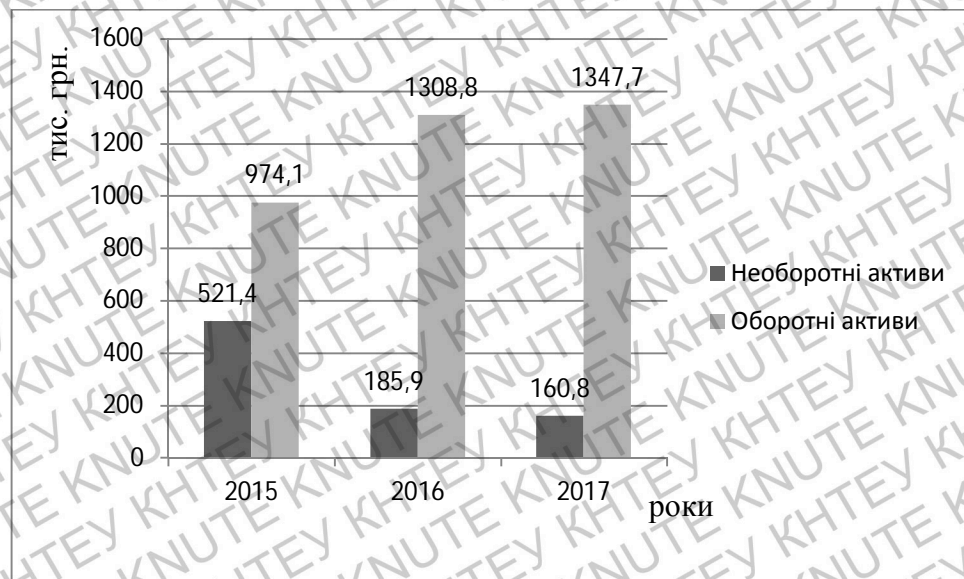

Рис. 2.1 Динаміка обсягів необоротних та оборотних активів підприємства ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки, тис. грн.

У необоротних активах прослідковується негативна тенденція до зменшення їх обсягу. Протягом 2016 року залишкова вартість необоротних активів порівняно із 2015 роком зменшилася на 355,5 тис. грн., або знизилась на 64,55% і становила 185,9 тис. грн.. А протягом 2017 року – зменшилась на 25,1 тис. грн., або на 13,5% і становила 160,8 тис. грн..

Серед основних факторів, що обумовили зміни у обсязі необоротних активів ТОВ «Кооператив «Надія», слід відзначити, що наявне обладнання станом на 2017 рік морально та технічно застаріло, проте їх частина ще

неамортизована. Консервативним виходом із даної ситуації можна вважати переоцінку підприємством об'єктів основних засобів.

При цьому збільшився обсяг оборотних активів у загальному обсязі активів підприємства. Так, протягом 2016 року порівняно із 2015 роком він збільшився на 334,7 тис. грн., або зріс на 34,36% і становив 1308,8 тис. грн.. А протягом 2017 року – збільшився на 38,9 тис. грн., або зріс на 2,9% і становив 1347,7 тис. грн..

Серед основних факторів, що обумовили зміни у обсязі оборотних активів досліджуваного підприємства, слід відзначити неоднозначну динаміку таких складових:

- значне зростання вартості запасів на 360 тис. грн., або на 47,59% за 2016 рік порівняно із 2015 роком, проте вже у 2017 році відбулося різке зменшення їх вартості на 633,3 тис. грн., або на 56,73% порівняно із 2016 роком і їх сума становила 483,1 тис. грн.;
- зменшення обсягу дебіторської заборгованості з 212,1 тис. грн. до 187,6 у 2016 році на 24,5 тис. грн., або на 11,55%, проте у 2017 році відбулося різке зростання їх обсягу на 398,8 тис. грн., або на 212,58%, тобто в 3 рази порівняно із 2016 роком і становив 586,4 тис. грн.: в тому числі дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги протягом 2015-2016 років залишилась в незмінному обсязі і становила 159,3 тис. грн., проте в 2017 році порівняно із 2016 роком зменшилась на 0,1 тис. грн., або на 0,06% і становила 159,2 тис. грн.; дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2016 році порівняно із 2015 роком зменшилась на 3,9 тис. грн., або на 92,86% і становила 0,3 тис. грн., проте у 2017 році – збільшилась на 17,6 тис. грн., або у 60 разів і становила 17,9 тис. грн.; інша поточна дебіторська заборгованість у 2016 році порівняно із 2015 роком зменшилась на 20,6 тис. грн., або на 42,39% і становила 28 тис. грн., проте у 2017 році порівняно із 2016 роком – збільшилась на 381,3 тис. грн., або майже у 14 разів і становила 409,3 тис. грн.;

- зменшення обсягу грошей та їх еквівалентів у 2016 році порівняно із 2015 роком на 3 тис. грн., або на 62,5% і становили 1,8 тис. грн., проте у 2017 році порівняно із попереднім – збільшились на 257,5 тис. грн., або у 144 разів і становили 259,3 тис. грн.;
- витрати майбутніх періодів з'явилися у 2016 році в обсязі 2,1 тис грн., які у 2017 році порівняно із попереднім зросли на 0,1 тис. грн., або на 4,76% і становили 2,2 тис. грн.;
- зростання вартості інших оборотних активів у 2016 році порівняно з 2015 роком на 0,1 тис. грн., або на 12,5% і становили 0,96 тис. грн., проте у 2017 році – зросли на 15,8 тис. грн., або майже у 19 разів.

Відповідно, спираючись на дані табл. 2.2, було визначено наступну структуру активів підприємства ТОВ «Кооператив «Надія».

Таблиця 2.2

**Динаміка структури активів підприємства ТОВ «Кооператив
«Надія», 2015-2017 роки**

Показники	Питома вага, %			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016
I. Необоротні активи					
Основні засоби:	34,86	12,44	10,66	-22,43	-1,78
первісна вартість	400,18	400,39	399,45	0,21	-0,94
знос	365,32	387,96	388,79	22,64	0,83
Усього за розділом I	34,86	12,44	10,66	-22,43	-1,78
II. Оборотні активи					
Запаси:	50,58	74,69	32,03	24,11	-42,67
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	10,65	10,66	10,55	0,01	-0,10
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
з бюджетом	0,28	0,02	1,19	-0,26	1,17
Інша поточна дебіторська заборгованість	3,25	1,87	27,13	-1,38	25,26
Гроші та їх еквіваленти	0,32	0,12	17,19	-0,20	17,07
Витрати майбутніх періодів	-	0,14	0,15	-	0,01
Інші оборотні активи	0,05	0,06	1,11	0,01	1,05
Усього за розділом II	65,14	87,56	89,34	22,43	1,78
Баланс	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

На підприємстві спостерігається значне переважання частки оборотних активів, із подальшим її нарощенням, над необоротними (рис. 2.2).

Частка необоротних активів у структурі активів протягом 2016 року зменшилась на 22,43 відсоткових пунктів і становила 12,44%, а за 2017 рік – на 1,78 відсоткові пункти і становила 10,66%. Відповідно, частка оборотних активів протягом 2016 року зросла на 22,43 відсоткових пунктів і становила 87,56%, а за 2017 рік – на 1,78 відсоткові пункти і становила 89,34%.

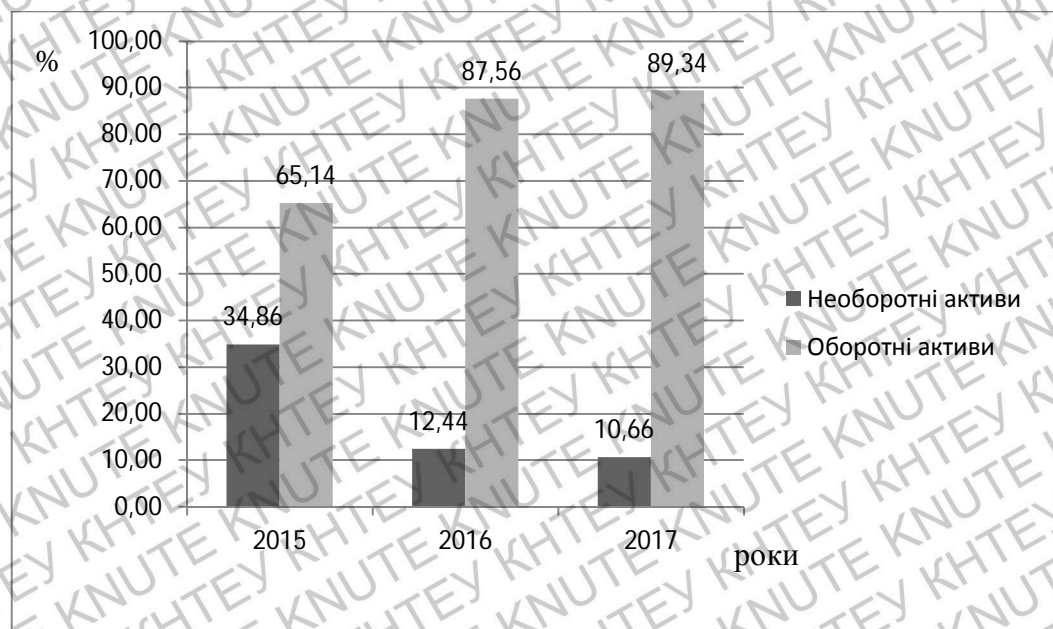

Рис. 2.2 Динаміка структури активів підприємства ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки, %

Статті активу, які займають відповідну частку у їх структурі мають досить неоднорідну динаміку питомої ваги, так: частка основних засобів протягом 2016 року порівняно з 2015 роком зменшилась на 22,43 відсоткових пункти і становила 12,44%, а за 2017 рік – зменшилась на 1,78 відсоткових пункти і становила 10,66%; частка запасів протягом 2016 року – зросла на 24,11 відсоткових пункти і становила 74,69%, а за 2017 рік – зменшилась на 42,67 відсоткових пункти і становила 32,03%; частка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги протягом 2016 року – зросла на 0,01 відсоткових пункти і становила 10,66%, а за 2017 рік – зменшилась на 0,1

відсоткових пункти і становила 10,55%; частка дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом протягом 2016 року зменшилась на 0,26 відсоткових пункти і становила 0,02%, а за 2017 рік – зросла на 1,17 відсоткових пункти і становила 1,19%; частка іншої дебіторської заборгованості протягом 2016 року зменшилась на 1,38 відсоткових пункти і становила 1,87%, а за 2017 рік – зросла на 25,26 відсоткових пункти і становила 27,13%; частка грошей та їх еквівалентів протягом 2016 року зменшилась на 0,2 відсоткових пункти і становила 0,12%, а за 2017 рік – зросла на 17,07 відсоткових пункти і становила 17,19%; частка витрат майбутніх періодів протягом 2017 року порівняно з 2016 роком зросла на 0,01 відсоткових пункти і становила 0,15%; частка інших оборотних активів протягом 2016 року зросла на 0,01 відсоткових пункти і становила 0,06%, а за 2017 рік – на 1,05 відсоткових пункти і становила 1,11%.

Зміна структури активів підприємства в бік збільшення частки оборотних засобів може вказувати на:

- формування більш мобільної структури активів, що сприяє прискоренню оборотності засобів підприємства;
- відволікання частини поточних активів на кредитування споживачів товарів, робіт, послуг підприємства, дочірніх підприємств та інших дебіторів, що свідчить про фактичну іммобілізацію цієї частини оборотних засобів із виробничого циклу;
- згортання виробничої бази;
- викривлення результатів оцінки основних засобів внаслідок існуючого порядку їхнього бухгалтерського обліку та інше [68, с.74].

На підставі проведеного аналізу визначено, що необоротні активи досліджуваного підприємства представлені виключно основними засобами.

Протягом аналізованого періоду структура оборотних активів зазнала значних змін (табл. 2.3).

Частка запасів у 2016 році порівняно із 2015 роком дещо зросла на 7,65 відсоткових пунктів і становила 85,3%. Відповідно частка решти складових зменшилась: дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги

– на 4,18 відсоткових пунктів і становила 12,17%; дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом – на 0,41 відсоткових пунктів і становила 0,02%.

Таблиця 2.3

**Динаміка структури оборотних активів ТОВ «Кооператив «Надія»,
2015-2017 роки**

Показники	Питома вага, %			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016
Запаси:	77,65	85,30	35,85	7,65	-49,45
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	16,35	12,17	11,81	-4,18	-0,36
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
з бюджетом	0,43	0,02	1,33	-0,41	1,31
Інша поточна дебіторська заборгованість	4,99	2,14	30,37	-2,85	28,23
Гроші та їх еквіваленти	0,49	0,14	19,24	-0,36	19,10
Витрати майбутніх періодів	0,00	0,16	0,16	0,16	0,00
Інші оборотні активи	0,08	0,07	1,24	-0,01	1,17
Всього:	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Іншої поточної дебіторської заборгованості зменшилась на 2,85 відсоткових пунктів і становила 2,14%; грошей та їх еквівалентів – на 0,36 відсоткових пунктів і становила 0,14%; інших оборотних активів – на 0,01 відсоткових пунктів і становила 0,07%. Частка витрат майбутніх періодів у 2016 році становила 0,16%.

У 2017 році порівняно із 2016 роком структура змінилась шляхом: зменшення частки запасів на 49,45 відсоткових пунктів і становила 35,85%; зменшення частки дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги – на 0,36 відсоткових пунктів і становила 11,81%; збільшення частки дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом – на 1,31 відсоткових пунктів і становила 1,31%; значного збільшення частки іншої поточної дебіторської заборгованості – на 28,23 відсоткових пунктів і становила 30,37% та грошей та їх еквівалентів – на 19,1 відсоткових пунктів і становила 19,21%;

частка інших оборотних активів зростає на 1,17 відсоткових пунктів і становила 1,24%. Частка витрат майбутніх періодів у 2017 році залишилась на рівні 0,16%.

Отже, проаналізувавши обсяг і структуру активів ТОВ «Кооператив «Надія», збільшення їх вартості неоднозначно впливає на діяльність підприємства. З одного боку, зміни які відбулись в складі структури активів – від незначної частки оборотних активів до домінування в їх структурі необоротних, показують, що в цілому підприємство розвивається інтенсивно, збільшується його забезпеченість тими активами, що забезпечують безперервну діяльність.

В цілому, оборотні активи найбільш повно характеризують майнове становище компанії, їх значна частка – 89,34%, значною мірою визначається галузевою специфікою діяльності підприємства.

Коливання частки запасів яка протягом 2016 року – зростає на 24,11 відсоткових пункти і становила 74,69%, а за 2017 рік – зменшилась на 42,67 відсоткових пункти і становила 32,03%, ймовірно пов'язане із операційним циклом – від запуску партії до її реалізації, або розширенням діяльності підприємства, що свідчить про наявність наднормативних запасів, затоварення готової продукції, зростання частки неліквідних запасів, що оцінюється як негативна тенденція. Надлишок запасів призводить до відволікання ресурсів господарської діяльності, послаблення режиму економії, додаткових витрат на їх зберігання, природних втрат, псування, використання не за призначенням і, відповідно, погіршення фінансового результату.

За досліджуваний період зменшення частки дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги у структурі оборотних активів підприємства до 10,55%, позитивно впливає на діяльність підприємства тільки у випадку активізації діяльності компанії, а також наявності численних ефективних контрактів. В іншому випадку це пов'язано з можливими проблемами в розрахунках з покупцями, виникненням сумнівних боргів і, як наслідок, зростанням ризику втрати ліквідності.

З іншого боку, структура активів з високою часткою заборгованості та низькою часткою грошових коштів може свідчити про проблеми, пов'язані з маркетинговою політикою підприємства, а також про переважно не грошовий характер розрахунків.

Різке зростання частки грошових коштів у складі оборотних активів за 2017 рік – на 17,07 відсоткових пункти і склала 17,19% є ознакою нефективного управління грошовими коштами, адже це кошти, які не працюють і не приносять доходу, що може негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства.

Аналіз пасивів підприємства проводиться з метою визначення ступеня залежності підприємства від позикових коштів, виявлення резервів забезпечення відновлення платоспроможності, виявленні зобов'язань, оцінки оптимальності структури капіталу. Розглянемо обсяги капіталу підприємства за 2015-2017 роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка обсягу та складу капіталу ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, +/-		Темп приросту, %	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
1. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	59	59	59	0	0	0,000	0,000
Додатковий капітал	1364	1364	1364	0	0	0,000	0,000
Непокритий збиток	31,1	30,8	26,5	-0,3	-4,3	-0,96	-13,96
Усього за розділом I	1391,9	1392,2	1396,5	0,3	4,3	0,02	0,31
2. Позиковий капітал							
2.2 Поточні зобов'язання і забезпечення							
Поточна кредиторська заборгованість:							
за товари, роботи, послуги	94,5	93,1	5,7	-1,4	-87,4	-1,48	-93,88
за розрахунками з бюджетом	0,4	0,1	1,6	-0,3	1,5	-75,00	1500,00
за у тому числі з податку на прибуток	0,2	0,1	0,9	-0,1	0,8	-50,00	800,00
за розрахунками зі страхування	0,3	0,1	0,2	-0,2	0,1	-66,67	100,00

Продовження таблиці 2.4

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, +/-		Темп приросту, %	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016	2016/2015	2017/2016
за розрахунками з оплати праці	2,5	1,6	3	-0,9	1,4	-36,00	87,50
Інші поточні зобов'язання	9,1	9,4	106,3	0,3	96,9	3,30	1030,85
Усього за розділом III	103,6	102,5	112	-1,1	9,5	-1,06	9,27
Баланс	1495,5	1494,7	1508,5	-0,8	13,8	-0,05	0,92

На підприємстві за досліджуваний період спостерігається тенденція до збільшення обсягу пасивів. Протягом 2016 року обсяг пасивів ТОВ «Кооператив «Надія» порівняно із 2015 роком зменшився на 0,8 тис. грн., або знизився на 0,05% і становив 1494,7 тис. грн.. Проте, вже протягом 2017 року обсяг пасивів порівняно із 2016 роком зріс на 13,8 тис. грн., або збільшився на 0,92% і становив 1508,5 тис. грн..

Така динаміка була зумовлена змінами, які сталися як в обсязі власного так і позикового капіталу підприємства (рис. 2.3).

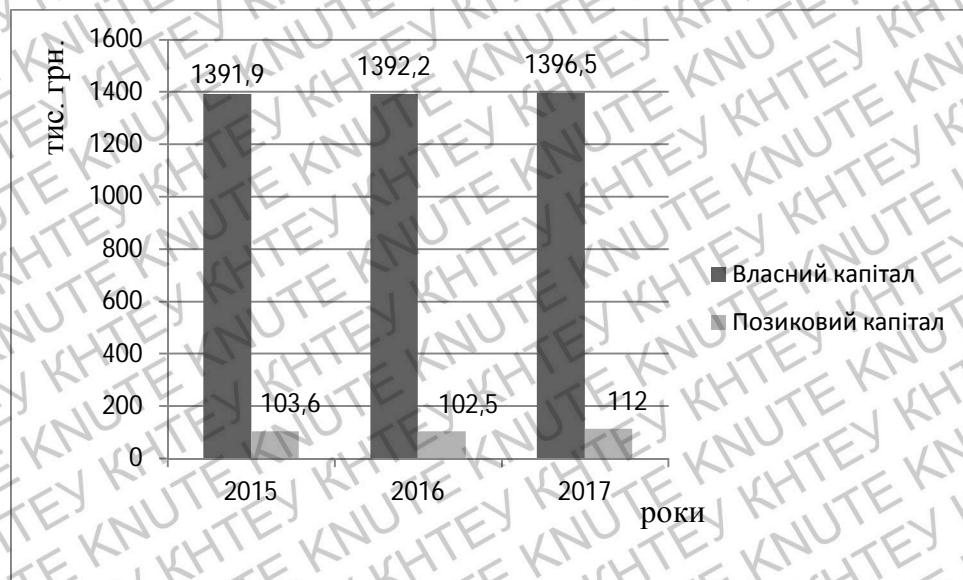

Рис. 2.3 Динаміка обсягу власного та позикового капіталу підприємства ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки, тис. грн.

Протягом 2016 року порівняно із 2017 роком обсяг власного капіталу збільшився на 0,3 тис. грн., або зріс на 0,02% і становив 1392,2 тис. грн., а протягом 2016 року – на 4,3 тис. грн., або зріс на 0,31% і становив 1396,5 тис. грн.. Основу власного капіталу складає статутний капітал підприємства, який станом на 2017 рік становив 59 тис. грн., та додатковий капітал – 1364 тис. грн. Наявність непокритого збитку на кінець досліджуваного періоду свідчить про те, що отриманого прибутку не вистачило для покриття збитку минулих років.

Позиковий капітал на підприємстві представлений виключно поточними зобов'язаннями і забезпеченнями, які протягом 2016 року порівняно із 2017 роком зменшились на 1,1 тис. грн., або зменшились на 1,06% і становили 102,5 тис. грн., а протягом 2016 року – зросли на 9,5 тис. грн., або зросли на 9,27% і становили 112 тис. грн..

Таке зростання відбулось за рахунок: збільшення обсягу інших поточних зобов'язань у 2016 році порівняно із 2015 роком на 0,3 тис. грн., або на 3,3% і становили 9,4 тис. грн., а у 2017 році – на 96,9 тис. грн., або майже в 11 разів і становили 106,3 тис. грн.; та відповідно зменшення обсягу поточної кредиторської заборгованості у 2016 році – на 1,4 тис. грн., або на 1,48% і становила 93,1 тис. грн., а у 2017 році – на 87,4 тис. грн., або на 93,88% і становила 5,7 тис. грн..

Відсутність довгострокових джерел в структурі капіталу свідчить про недостатню роботу менеджменту з інвестиційного розвитку підприємства.

Ефективна фінансова діяльність підприємства безпосередньо пов'язана із залученого капіталу. Його використання дозволяє суттєво наростити масштаби господарської діяльності підприємства та забезпечити ефективніше використання власного капіталу, а в кінцевому результаті — підвищити ринкову вартість підприємства.

Відповідно, спираючись на дані фінансової звітності визначимо структуру пасивів підприємства ТОВ «Кооператив «Надія» (табл. 2.5).

**Динаміка структури пасивів підприємства ТОВ «Кооператив «Надія»,
2015-2017 роки**

Показники	Питома вага, %			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/2015	2017/2016
1. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	3,95	3,95	3,91	0,00	-0,04
Додатковий капітал	91,21	91,26	90,42	0,05	-0,83
Непокритий збиток	2,08	2,06	1,76	-0,02	-0,30
Усього за розділом I	93,07	93,14	92,58	0,07	-0,57
2.2 Поточні зобов'язання і забезпечення					
Поточна кредиторська заборгованість:					
за товари, роботи, послуги	6,32	6,23	0,38	-0,09	-5,85
за розрахунками з бюджетом	6,10	6,11	0,06	0,00	-6,05
за у тому числі з податку на прибуток	0,03	0,01	0,11	-0,02	0,10
за розрахунками зі страхування	0,01	0,01	0,06	-0,01	0,05
за розрахунками з оплати праці	0,02	0,01	0,01	-0,01	0,01
за розрахунками з оплати праці	0,17	0,11	0,20	-0,06	0,09
Інші поточні зобов'язання	0,61	0,63	7,05	0,02	6,42
Усього за розділом III	6,93	6,86	7,42	-0,07	0,57
Баланс	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

На підприємстві спостерігається значне переважання частки власного капіталу, із подальшим її зменшенням, над позиковим (рис. 2.4).

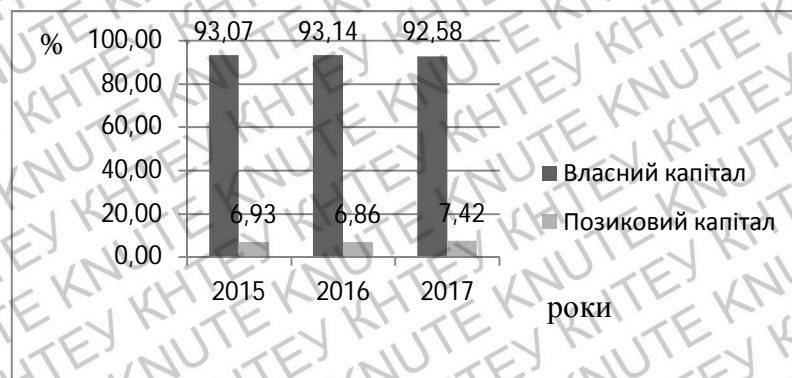

Рис. 2.4 Динаміка структури пасиву підприємства ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки, %

У 2016 році частка власного капіталу зросла на 0,07 відсоткових пунктів, і становила 93,14%, а поточних зобов'язань і забезпечень відповідно зменшилась і становила 6,86%, у 2017 році частка власного капіталу зменшилась на 0,57 відсоткових пунктів, і становила 92,58% а поточних зобов'язань і забезпечень відповідно зросла і становила 7,42%. Найбільшу частку в структурі пасиву складають такі статті: додатковий капітал у 2016 році зріс на 0,05 відсоткових пунктів, і становив 91,26 %, а у 2017 році зменшився на 0,83 відсоткових пунктів, і становив 90,42%; інші поточні зобов'язання у 2016 році зросли на 0,02 відсоткових пунктів, і становили 0,63%, а у 2017 році – на 6,42 відсоткових пунктів, і становили 7,05%; поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги у 2017 році зменшилась на 6,05 відсоткових пунктів, і становила 0,06%; статутний капітал у 2017 році зменшився на 0,04 відсоткових пунктів, і становив 3,91%; непокритий збиток у 2016 році зменшився на 0,02 відсоткових пунктів, і становив 2,06%, а у 2017 році – на 0,3 відсоткових пунктів, і становив 1,76%. Решта статей пасиву займають частку меншу від одиниці.

Як правило, у складі залученого капіталу найбільшу питому вагу займає кредиторська заборгованість (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка структури поточних зобов'язань і забезпечень підприємства ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки

Показники	Питома вага, %			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/ 2015	2017/ 2016
Поточна кредиторська заборгованість:	91,22	90,83	5,09	-0,39	-85,74
за товари, роботи, послуги	88,13	89,07	0,80	0,95	-88,27
за розрахунками з бюджетом	0,39	0,10	1,43	-0,29	1,33
за у тому числі з податку на прибуток	0,19	0,10	0,80	-0,10	0,71
за розрахунками зі страхування	0,29	0,10	0,18	-0,19	0,08
за розрахунками з оплати праці	2,41	1,56	2,68	-0,85	1,12
Інші поточні зобов'язання	8,78	9,17	94,91	0,39	85,74
Всього:	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Так, як вона має характер платності за отримані ресурси, кредиторська заборгованість має подвійний характер. З одного боку, використання кредитних ресурсів сприяє появі додаткового джерела фінансування, у певному сенсі безплатному. З іншого боку, надмірне збільшення кредиторської заборгованості дуже небезпечне через підвищення ризику можливого банкрутства.

Структура поточних зобов'язань і забезпечень переставлена переважанням частки поточної кредиторської заборгованості, із подальшим її зменшенням, над іншими поточними зобов'язаннями. Так, частка поточної кредиторської заборгованості у 2016 році зменшилась на 0,39 відсоткових пунктів і становила 90,83%, відповідно інші поточні зобов'язання – 9,17%, а у 2017 році – на 89,74 відсоткових пунктів і становила 5,09%, відповідно інші поточні зобов'язання – 94,91%. Такі зміни в поточній кредиторській заборгованості зумовлені такими статтями: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги у 2016 році зросла на 0,95 відсоткових пунктів і становила 89,07%, а у 2017 році – зменшилась на 88,27 відсоткових пунктів і становила 0,8%; поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці у 2016 році зменшилась на 0,85 відсоткових пунктів і становила 1,56%, а у 2017 році – зросла на 1,12 відсоткових пунктів і становила 2,68%; поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2016 році зменшилась на 0,29 відсоткових пунктів і становила 0,1%, а у 2017 році – зросла на 1,33 відсоткових пунктів і становила 1,43%; решта статей поточних зобов'язань і забезпечень займають частку меншу від одиниці.

Отже, позитивне значення власного капіталу протягом досліджуваного періоду свідчить про достатність всіх активів підприємства для виконання зобов'язань. Підприємство повністю незалежне від зовнішніх джерел фінансування, що свідчить про відсутність інвестування в розвиток підприємства. Значна частка кредиторської заборгованості є результатом напруженого становища підприємства, проте вже у 2017 році вона зменшилась і стала незначною із домінуванням частки інших поточних зобов'язань.

2.2 Оцінка рівня фінансової стійкості підприємства

Великий вплив на прийняття ефективних управлінських рішень відіграє оцінка фінансової стійкості підприємства. До того ж вирішальну роль відіграє правильний вибір системи показників для діагностики, що надасть змогу достовірно оцінити її рівень та попередити розвиток негативних кризових явищ на підприємстві. Використовуючи різні підходи, на основі фінансової звітності підприємства визначимо фінансовий стан та рівень фінансової стійкості підприємства.

Розглянемо динаміку найпоширеніших коефіцієнтів фінансової стійкості, розрахунок яких представлений в Додатку Є, розділу 1.3 (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2015-2016	2016-2017
Коефіцієнт автономії	0,93	0,93	0,93	0,00	-0,01
Коефіцієнт фінансової залежності	1,07	1,07	1,08	0,00	0,01
Коефіцієнт фінансування	0,07	0,07	0,08	0,00	0,01
Коефіцієнт фінансової стійкості	13,44	13,58	12,47	0,15	-1,11
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,89	0,92	0,92	0,03	0,00
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом	1,15	1,08	2,55	-0,07	1,47
Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу	0,87	0,93	0,39	0,06	-0,53
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,63	0,87	0,88	0,24	0,02
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу	0,01	0,00	0,21	0,00	0,21
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,07	0,07	0,07	0,00	0,01

Так, на кінець досліджуваного періоду частку власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства склала 93%, про

що свідчить коефіцієнт автономії. Таке значення показника зумовлене галузевою специфікою діяльності підприємства, адже для промислових машинобудівних підприємств характерна висока питома вага необоротних активів у структурі балансу, проте воно знаходиться в критеріальному діапазоні значень (>50%). Оберненим до коефіцієнта автономії є коефіцієнт фінансової залежності, який свідчить про те, що на кожну гривню власних коштів припадає 1,08 гривні фінансових ресурсів. Гранічне значення – менше 0,2, тобто фінансовий ризик, зважаючи на решту показників можна вважати прийнятним. Вагомим показником є коефіцієнт фінансування, який показує, що підприємство на 1 грн. власного капіталу залучає 0,08 грн. позикових коштів. Він знаходиться на мінімальному рівні (критеріальне значення – менше 1), тобто можна говорити про те, що досліджуване підприємство, зважаючи на відсутність довго та короткострокових кредитів банків, фінансово незалежне. Значення коефіцієнта фінансової стійкості, гранічне значення якого більше одиниці показує, що власний капітал перевищує позиковий в 12 разів, що свідчить про достатній запас фінансової стійкості і відносну незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів.

Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом показує, що 92% оборотних активів підприємства була сформована за рахунок власного капіталу. Досить велике значення, зважаючи на те, що нормативне – від 10% і вище. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом характеризує матеріальні запаси і витрати майбутніх періодів перевищують власні джерела в 2,5 рази, що значно перевищує критеріальне значення (0,6-0,8) і свідчить про відсутність потреби в залученні позикових коштів. Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу є оберненим до показника забезпеченості запасів і витрат показує, що запаси і витрати займають незначну частку (39%) у власному оборотному капіталі і не відповідають нормативному значенню, яке знаходиться в діапазоні перевищення 100%. Коефіцієнт маневреності власного капіталу говорить про те, що 88% власних коштів, вкладені в оборотні активи, тобто можна говорити

про його високу мобільність (нормативне значення – більше 50%). Позитивною є тенденція до зростання показника маневреності функціонального капіталу, який характеризує частку (в обсязі 21%) абсолютно ліквідних активів у загальному обсязі власного оборотного капіталу підприємства. Граничне значення якого знаходиться в діапазоні від 1% до 100%. Коефіцієнт короткострокової заборгованості показує, що протягом аналізованого періоду короткострокові зобов'язання підприємства займають 7% у загальному обсязі зобов'язань. Характерним для якого є зменшення в динаміці. Отже, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства.

Важливе значення при оцінці фінансового стану має визначення запасу фінансової стійкості. Для цього умовно поділимо витрати досліджуваного підприємства на постійні та змінні (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Умовний поділ витрат ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки,
тис. грн.**

	Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Постійні	Відрахування на соціальні заходи	28	3	12
	Амортизація	860	336	66
	Інші операційні витрати	149	20	166
	Всього постійних витрат:	1037	359	244
Змінні	Матеріальні витрати	173	216	400
	Витрати на оплату праці	170	37	87
	Всього змінних витрат:	343	253	487
Всього витрат:		1380	612	731

На основі вищенаведеного алгоритму (форм. 1.8-1.10) розрахуємо запас фінансової стійкості (табл. 2.9).

Протягом аналізованого періоду запас фінансової стійкості мав неоднозначну тенденцію від негативного значення, який у 2016 році порівняно із 2015 зріс в 339 разів і становив -58733,33 тис. од., що свідчить про незахищеність досліджуваного підприємства від зниження обсягів доходів та

фінансових результатів, до позитивного у 2017 році – на 100,12% і становив 71,19 тис. од..

Таблиця 2.9

Порядок розрахунку запасу фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	718,5	253,6	1334
Змінні витрати, тис. грн.	343	253	487
Маржинальний дохід, тис. грн.	375,5	0,6	847
Операційний дохід, тис. грн.	1,1	0,4	-3,9
Коефіцієнт маржинального доходу	341,36	1,50	-217,18
Постійні витрати, тис. грн.	1037	359	244
Поріг рентабельності, тис. грн.	3,04	239,33	-1,12
Запас фінансової стійкості тис. од.	-176,17	-59733,33	71,19

Поріг рентабельності перевищує фактичний обсяг реалізації на 71,19 тис. од., або 1,5 тис. грн. операційного доходу забезпечує повне покриття операційних витрат. Динаміка порогу рентабельності за досліджуваний період неоднозначна: так, у 2016 році порівняно із 2015 роком зріс майже у 79 разів і становив 239,33 тис. грн., що свідчить про погіршення фінансової стійкості досліджуваного підприємства, адже негативна тенденція перевищення темпу приросту порога рентабельності (7778,47%) над темпом приросту операційного доходу (-63,64%) свідчить про збільшення частки порога рентабельності в операційному доході, тобто більша частина операційного доходу працюватиме на покриття операційних витрат, а не на одержання прибутку від операційної діяльності; проте у 2017 році – зменшився у 213 разів і становив -1,12 тис. грн., що свідчить про різке падіння рівня фінансової стійкості, в результаті чого відбуватиметься збільшення частки порога рентабельності в операційному доході.

Оцінимо тип фінансової стійкості за допомогою балансової моделі Ковальова (табл. 2.10).

**Динаміка рівня достатності оборотного капіталу ТОВ «Кооператив
«Надія», 2015-2017 роки**

Показники	Обсяг, тис. грн.			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2015-2016	2016-2017
Обсяг чистого робочого капіталу, тис. грн.	870,50	1206,30	1235,70	335,80	29,40
Рівень чистого робочого капіталу, %	89,36	92,17	91,69	2,80	-0,48
Обсяг власного оборотного капіталу, тис. грн.	870,50	1206,30	1235,70	335,80	29,40
Рівень власного оборотного капіталу, %	89,36	92,17	91,69	2,80	-0,48
Обсяг фінансово-експлуатаційних потреб (поточного фінансування) (ФЕП), тис. грн.	874,00	1210,90	1063,80	336,90	-147,10
Рівень поточного фінансування, %	89,72	92,52	78,93	2,80	-13,59

Аналіз рівня достатності оборотного капіталу свідчить про достатність джерел фінансування. Підприємство характеризується задовільним фінансовим станом, що характеризує зростання чистого робочого капіталу у 2017 році порівняно із 2015 роком майже на 42%, частка якого складає майже 92% в обсязі оборотних активів, що свідчить про те, що теоретично у підприємства є можливість не тільки сплатити поточні борги, але й наявні фінансові ресурси для розширення діяльності і здійснення інвестицій.

Високий рівень власного оборотного капіталу – майже 92 % свідчить про те, що підприємство має велику фінансову незалежність в умовах уповільнення оборотності оборотних активів, або втрат оборотних активів. Рівень поточного фінансування свідчить про те, що майже 79% оборотних активів здійснюють поточне фінансування.

Модель має лише три агрегати: запаси та витрати майбутніх періодів: чистий робочий капітал та нормальні джерела фінансування, які представлені

чистим робочим капіталом та поточною заборгованістю за товари, роботи, послуги. В результаті, співвідношення запасів з окремими джерелами фінансування свідчить про стабільний стан абсолютної фінансової стійкості: запаси менші від чистого робочого капіталу та нормальних джерел фінансування (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Оцінка типу фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія» за моделлю Ковальова, 2015-2017 роки

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Запаси та витрати	756,4	1118,5	485,3
Чистий робочий капітал	870,5	1206,3	1235,7
Нормальні джерела фінансування запасів:			
чистий робочий капітал	870,5	1206,3	1235,7
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	91,3	91,3	0,9
короткострокові кредити банку	-	-	-
Наявність прострочених поточних зобов'язань	-	-	-
Тип фінансової стійкості	НДФ>З<ЧРК Абсолютна	НДФ>З<ЧРК Абсолютна	НДФ>З<ЧРК Абсолютна

Розглянемо систему абсолютних показників через тривимірну модель відповідності або нестачі джерел коштів для формування запасів та витрат (табл. 2.12). Компоненти якої тотожні за значенням, адже підприємство не використовує довгострокові та короткострокові кредити банків.

Таблиця 2.12

Оцінка типу фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія» за тривимірною моделлю на 2015-2017 роки

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Джерела власних коштів	1391,9	1392,2	1396,5
Необоротні активи	521,4	185,9	160,8
Наявність власних оборотних коштів	870,5	1206,3	1235,7
Довгострокові кредити та позикові кошти	-	-	-

Продовження до таблиці 2.12

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат	870,5	1206,3	1235,7
Короткострокові кредити та позикові кошти	-	-	-
Загальна величина основних джерел формування запасів витрат	870,5	1206,3	1235,7
Сума запасів і витрат майбутніх періодів	756,4	1118,5	485,3
Надлишок (+) чи брак (-) власного оборотного капіталу	114,1	87,8	750,4
Надлишок (+) чи брак (-) власних і довгострокових джерел формування запасів	114,1	87,8	750,4
Надлишок (+) чи брак (-) загальної величини нормальних джерел формування запасів	114,1	87,8	750,4
Тип фінансової стійкості	Абсолютна	Абсолютна	Абсолютна
Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості	(1; 1; 1)	(1; 1; 1)	(1; 1; 1)

Відповідно до отриманих значень, підприємство протягом досліджуваного періоду знаходилося у абсолютному фінансовому стані, тобто власний оборотний капітал забезпечує запаси й витрати, оскільки підприємство не використовує зовнішні джерела коштів для фінансування основної діяльності.

Оцінимо фінансову стійкість за допомогою інтегрального підходу Кондракова Н.П., розглянутого в розділі 1.3 за допомогою форм. 1.11-1.13, провівши розрахунки на сонові даних табл. 2.13, отримано наступні результати.

Таблиця 2.13

Динаміка показників для інтегральної моделі оцінювання фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія», 2015-2017 роки

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016 /2015	2017 /2016
Коефіцієнт автономії	0,93073	0,93142	0,92575	0,00070	-0,00567
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,62540	0,86647	0,88485	0,24107	0,01838
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,89365	0,92168	0,91690	0,02804	-0,00479
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,00065	0,00022	0,00308	-0,00043	0,00286
Коефіцієнт чистого доходу	1,19819	1,32610	0,05270	0,12791	-1,27341

Продовження таблиці 2.13

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016 /2015	2017 /2016
Коефіцієнт співвідношення виробничих активів до вартості майна	0,65135	0,87563	0,89340	0,22427	0,01778

Інтегральний показник фінансової стійкості становитиме:

$$R = \frac{0,93073 + 0,62540 + 0,89365 + 0,00065 + 1,19819 + 0,65135}{6} = 1,98$$

$$R = \frac{0,93142 + 0,86647 + 0,92168 + 0,00022 + 1,32610 + 0,87563}{6} = 2,23$$

$$R = \frac{0,92575 + 0,88485 + 0,91690 + 0,00308 + 0,05270 + 0,89340}{6} = 1,81$$

$$R = 1,98 < R = 2,23 > R = 1,81,$$

тобто у 2016 році порівно із 2015 роком фінансова стійкість підприємства покращується, проте у 2017 році – навпаки погіршується. Така зміна зумовлена негативною динамікою наступних показників: коефіцієнту автономії у 2017 році порівняно з 2016 роком зменшився на 0,00567 і становив 0,92575, що говорить про зменшення частки власного капіталу в загальній сумі коштів; коефіцієнту забезпеченості власним оборотним капіталом – на 0,00479 і становив 0,91690, що свідчить про зменшення обсягу оборотних активів, сформованих за рахунок власного капіталу; коефіцієнту чистого доходу – на 1,2734 і становив 0,05270, що показує зменшення частки операційного грошового потоку у доході від реалізації продукції.

Отже, узагальнюючи все вище сказане, підприємству притаманна абсолютна фінансова стійкість за моделлю Ковальова та тривимірною моделлю. Яка за методикою розрахунку запасу фінансової стійкості на кінець досліджуваного періоду погіршилась, так як відбуватиметься збільшення частки порога рентабельності в операційному доході. Згідно інтегрального підходу також погіршується, що зумовлене негативною динамікою таких

показників, як коефіцієнту автономії, коефіцієнту забезпеченості власним оборотним капіталом та коефіцієнту чистого доходу.

2.3 Оцінка ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства

На думку Коробова М.Я., коло найважливіших показників діяльності підприємств і показників, які характеризують стан, рух і розміщення їх фінансових ресурсів, тобто фінансову стійкість, включає:

- прибутковість (рентабельність) діяльності підприємства,
- наявність і динаміку основних та оборотних коштів;
- раціональність розміщення (використання) власних і залучених фінансових ресурсів(основних і оборотних коштів);
- ступінь фінансової незалежності підприємства (фінансової автономії);
- ліквідність і платоспроможність [11, с. 276].

Фінансова стійкість і платоспроможність підприємства взаємопов'язані. Фінансова стійкість забезпечує стабільну платоспроможність в довгостроковому періоді, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат та грошових потоків, тому одним з етапів аналізу фінансової стійкості підприємства є оцінка його платоспроможності.

Результати розрахунку коефіцієнтів платоспроможності (ліквідності) за результатами діяльності підприємства наведено у табл. 2.14.

Як показують результати проведеного аналізу, підприємство характеризується достатнім рівнем платоспроможності, на що вказують основні коефіцієнти ліквідності. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності на кінець досліджуваного періоду порівняно із 2015 роком зріс на 2,2688 і становив 2,3152, що майже у 8 разів перевищує граничну норму (0,2-0,3). Це означає, що 231,52% поточних зобов'язань підприємство може миттєво погасити за рахунок готових засобів платежу, тобто у підприємства спостерігається неефективне

використання вільних грошових коштів, та як виконується умова відсутності поточних фінансових інвестицій.

Таблиця 2.14

**Динаміка показників платоспроможності ТОВ «Кооператив «Надія»,
2015-2017 роки**

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 /2015
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0463	0,0176	2,3152	2,2688
Коефіцієнт проміжної ліквідності	2,1014	1,8771	7,7196	5,6183
Коефіцієнт загального покриття	9,4025	12,7688	12,0330	2,6305
Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості	2,2444	2,0150	102,8772	100,6327
Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	1,7448	1,7448	176,8889	175,1441
Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом	10,5000	3,0000	11,1875	0,6875

Це означає, що 231,52% поточних зобов'язань підприємство може миттєво погасити за рахунок готових засобів платежу, тобто у підприємства спостерігається неефективне використання вільних грошових коштів, та як виконується умова відсутності поточних фінансових інвестицій. Коефіцієнт проміжної ліквідності – зріс на 5,6183 і становив 7,7196 та перевищив граничну норму майже в 10 разів, тобто у підприємства є можливість погасити необхідну частину поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів без врахування найменш ліквідної їх форми, адже оборотні активи на 20,33% перевищують обсяг поточних зобов'язань і забезпечень. Це означає, що підприємство кредитоспроможне і має змогу вчасно ліквідувати свої борги. Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості зріс на 100,6327 і становив 102,8772 та відповідає нормативному (>2). Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості за товари,

роботи, послугизріс на 175,144 і становив 176,8889та відповідає нормативному (>2). Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської і кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом зріс на 0,6875і становив 11,1875та відповідає нормативному (>2). Зазначені показники зросли за рахунок зростання дебіторської заборгованості порівняно із базовим періодом, це потребує ретельного контролю за станом дебіторської заборгованості задля уникнення проблем із ліквідністю.

Проте, можна констатувати про позитивні тенденції покращення рівня ділової активності підприємства (табл. 2.15).

Протягом аналізованого періоду динаміка показників ділової активності являється неоднорідною – від погіршення, до різкого покращення. Так, якщо порівнювати 2016 рік із 2015 роком, маємо негативну тенденцію збільшення періоду обороту активів – на 1562 днів, оборотних активів на 1463 днів, запасів – на 1466 днів, поточної дебіторської заборгованості – на 235 днів, поточної кредиторської заборгованості – на 95 днів. Як наслідок, тривалість операційного циклу підприємства зросла на 1701 день і становила 1875 днів, а тривалість фінансового циклу зросла на 1606 днів і становила 1742 днів.

Таблиця 2.15

**Динаміка показників ділової активності ТОВ «Кооператив «Надія»,
2015-2017 рр.**

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016 /2015	2017 /2016
Коефіцієнт оборотності активів	0,64	0,17	0,89	-0,47	0,72
Період обороту активів, днів	560,52	2122,38	405,23	1561,86	-1717,15
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,29	0,22	1,00	-2,07	0,78
Період обороту оборотних активів, днів	157,30	1620,35	358,45	1463,06	-1261,91
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	2,87	0,23	1,53	-2,64	1,31
Період обороту запасів, днів	125,55	1591,61	235,03	1466,06	-1356,59
Коефіцієнт обороту поточної дебіторської заборгованості	7,36	1,27	3,45	-6,10	2,18

Продовження таблиці 2.15

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016 /2015	2017 /2016
Період обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	48,88	283,70	104,44	234,82	-179,26
Коефіцієнт оборотності поточної кредиторської заборгованості.	9,50	2,70	27,00	-6,79	24,30
Період обороту поточної кредиторської заборгованості, днів	37,91	133,15	13,33	95,25	-119,82
Тривалість операційного циклу, днів	174,43	1875,31	339,47	1700,88	-1535,85
Тривалість фінансового циклу, днів	136,53	1742,16	326,14	1605,63	-1416,02

Про покращення рівня ділової активності підприємства у 2017 році порівняно із 2016 роком свідчить скорочення періоду обороту активів – на 1717 днів, оборотних активів на 1262 днів, запасів – на 1357 днів, поточної дебіторської заборгованості – на 179 днів, поточної кредиторської заборгованості – на 120 днів, що позитивно впливає на рентабельність їх використання. Як наслідок, тривалість операційного циклу підприємства скоротилась на 1536 днів і становила 339 днів. Проте, дивлячись на скорочення періоду обороту поточної кредиторської заборгованості, тривалість фінансового циклу зменшилась на 1416 днів і становила 326 днів, що є позитивним фактором, оскільки відбувається прискорення процесу вивільнення грошових коштів та раціональне використання оборотних активів підприємства.

Проведемо аналіз основних показників рентабельності підприємства. Результати представимо за допомогою (табл. 2.16). Отримали наступні результати. У 2015 році: 100 грн. інвестованих в активи генерували 0,32 грн. операційного прибутку, 0,44 грн. чистого прибутку в розрахунку на сотню необоротних активів, 1,12 грн. чистого прибутку в розрахунку на сотню оборотних активів, 0,37 грн. чистого прибутку на сотню власного капіталу підприємства, 3,72 грн. чистого прибутку на сотню позикового капіталу підприємства.

Таблиця 2.16

**Динаміка показників рентабельності ТОВ «Кооператив «Надія»,
2015-2017 рр.**

Показники	Значення			Абсолютний приріст, +/-	
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2016/ 2015	2017/ 2016
Рентабельності активів, %	0,32	0,03	-0,26	-0,29	-0,29
Рентабельності необоротних активів, %	0,44	0,11	-2,25	-0,33	-2,36
Рентабельності оборотних активів, %	1,12	0,04	-0,29	-1,09	-0,33
Рентабельність (збитковість) власного капіталу (фінансова рентабельності), %	0,37	0,02	0,31	-0,35	0,29
Рентабельності позикового капіталу, %	3,72	0,29	4,01	-3,43	3,72
Рентабельності обороту, %	0,52	0,12	0,32	-0,41	0,20
Рентабельність операційних витрат, %	0,62	0,14	0,35	-0,47	0,21

Рентабельності обороту вказує на ефективність управління витратами підприємства: із 100 грн. чистої виручки від реалізації підприємству залишається 0,52% операційного прибутку. Рентабельності операційних витрат характеризує прибутковість операційних витрат: на 100 грн. понесених операційних витрат припадає 0,62 грн. чистого прибутку.

У 2016 році: 100 грн. інвестованих в активи генерували 0,03 грн. операційного прибутку, що на 0,29 грн. менше ніж у 2015 році; 0,11 грн. чистого прибутку в розрахунку на сотню необоротних активів, що на 0,33 менше ніж у 2015 році; 0,04 грн. чистого прибутку в розрахунку на сотню оборотних активів, що на 1,09 грн. менше ніж у 2015 році; 0,02 грн. чистого прибутку на сотню власного капіталу підприємства, що на 0,35 грн. менше ніж у 2015 році; 0,29 грн. чистого прибутку на сотню позикового капіталу підприємства, що на 3,43 грн. менше ніж у 2015 році. Зменшення рентабельності обороту вказує на неефективне управління витратами підприємства: із 100 грн. чистої виручки від реалізації підприємству залишається 0,12% операційного прибутку, що на 0,41% менше ніж у 2015 році. Зменшення рентабельності операційних витрат характеризує падіння

прибутковості операційних витрат: на 100 грн. понесених операційних витрат припадає 0,14 грн. чистого прибутку, що на 0,47 грн. менше ніж у 2015 році.

Позитивні зміни відбулись у 2017 році: 0,31 грн. чистого прибутку на сотню власного капіталу підприємства, що на 0,29 грн. більше ніж у 2016 році; 4,01 грн. чистого прибутку на сотню позикового капіталу підприємства, що на 3,72 грн. більше ніж у 2016 році. Зростання рентабельності обороту вказує на ефективне управління витратами підприємства: із 100 грн. чистої виручки від реалізації підприємству залишається 0,32% операційного прибутку, що на 0,2% більше ніж у 2016 році. Зростання рентабельності операційних витрат характеризує збільшення прибутковості операційних витрат: на 100 грн. понесених операційних витрат припадає 0,35 грн. чистого прибутку, що на 0,21 грн. більше ніж у 2016 році. Проте, так як коефіцієнти рентабельності активів набули негативного значення, можна констатувати збитковість активів.

Оскільки досліджуване підприємство не використовує у своїй діяльності кредитні ресурси, визначення фінансового левериджу не має місце. Доцільно оцінити ефект операційного левериджу.

$$\text{ЕОЛ} = \frac{\text{МД}}{\text{ЕВІТ}} = 341,36 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{ЕОЛ} = 1,5 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{ЕОЛ} = -217,18 \text{ тис. грн.}$$

де ЕОЛ – ефект операційного левериджу;

МД – маржинальний дохід;

ЕВІТ – фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування.

Отже, при зміні чистої виручки від реалізації на 1% фінансовий результат збільшиться на: 341,36 тис. грн. у 2015 році, 1,5 тис. грн. у 2016 році. У 2017 році ефекту немає.

Проаналізуємо вплив рентабельності обороту, оборотності активів та коефіцієнту левериджу активів на рівень рентабельності власного капіталу підприємства (табл.2.17-2.18).

Таблиця 2.17

Динаміка прибутковості капіталу ТОВ «Кооператив «Надія» та оцінка впливу факторів на її зміну, 2015-2016 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	Абсолютний приріст, +/-
Рівень рентабельності власного капіталу, %, (Рвк)	0,37	0,02	-0,35
Рівень рентабельності обороту, %, (РО)	0,52	0,12	-0,40
Коефіцієнт оборотності активів, (КОа)	0,64	0,17	-0,47
Коефіцієнт левериджу активів (Кла)	1,10	1,07	-0,03
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни оборотності активів, %	x	x	-0,27
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни рівня рентабельності обороту, %	x	x	-0,07
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта левериджу активів, %	x	x	0,00
Разом			-0,35

де, Рвк–рівень рентабельності власного капіталу,

КОа – коефіцієнт оборотності активів,

РО – рівень рентабельності обороту,

Кла- коефіцієнт левериджу активів.

Таблиця 2.18

Динаміка прибутковості капіталу ТОВ «Кооператив «Надія» та оцінка впливу факторів на її зміну, 2016-2017 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	Абсолютний приріст, +/-
Рівень рентабельності власного капіталу, %	0,02	0,31	0,29
Рівень рентабельності обороту, %	0,12	0,32	0,20
Коефіцієнт оборотності активів	0,17	0,89	0,72
Коефіцієнт левериджу активів	1,07	1,08	0,00
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни оборотності активів, %	x	x	0,09
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни рівня рентабельності обороту, %	x	x	0,19
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта левериджу активів, %	x	x	0,00
Разом			0,29

Вплив факторів на зміну рентабельності розраховується методом ланцюгових підстановок:

$$2015: Рвк = КОа * РО * Кла$$

$$Рвк' = КОа * РО * Кл_а = 0,17 * 0,52 * 1,1 = 0,10\%$$

$$Рвк'' = КОа * РО * Кл_а = 0,17 * 0,12 * 1,1 = 0,02\%$$

$$2016: Рвк = КОа * РО * Кл_а$$

$$\Delta Рвк(КОа) = Рвк' - Рвк = 0,10 - 0,37 = -0,27\%$$

$$\Delta Рвк(РО) = Рвк'' - Рвк' = 0,02 - 0,10 = -0,07\%$$

$$\Delta Рвк(Кла) = Рвк - Рвк'' = 0,02 - 0,02 = 0\%$$

Падіння рентабельності власного капіталу у 2016 році порівняно із 2015 роком становило 0,35%, яке відбувалось за рахунок наступних факторів: по-перше, за рахунок падіння коефіцієнта оборотності активів на 0,47%, рентабельність власного капіталу зменшилась на 0,27%; по-друге, за рахунок падіння рівня рентабельності обороту на 0,4%, рентабельність власного капіталу зменшилась на 0,07%.

Зміни коефіцієнта левериджу активів не відбулося, тому третім фактором можна знехтувати.

$$2016: Рвк = КОа * РО * Кл_а$$

$$Рвк' = КОа * РО * Кл_а = 0,89 * 0,12 * 1,07 = 0,11\%$$

$$Рвк'' = КОа * РО * Кл_а = 0,89 * 0,32 * 1,07 = 0,31\%$$

$$2017: Рвк = КОа * РО * Кл_а$$

$$\Delta Рвк(КОа) = Рвк' - Рвк = 0,11 - 0,02 = 0,09\%$$

$$\Delta Рвк(РО) = Рвк'' - Рвк' = 0,31 - 0,11 = 0,2\%$$

$$\Delta Рвк(Кла) = Рвк - Рвк'' = 0,31 - 0,31 = 0\%$$

Зростання рентабельності власного капіталу у 2017 році порівняно із 2016 роком становило 0,29%, яке відбувалось за рахунок наступних факторів: по-перше, за рахунок зростання коефіцієнта оборотності активів на 0,72%, рентабельність власного капіталу зросла на 0,09%; по-друге, за рахунок зростання рівня рентабельності обороту на 0,2%, рентабельність власного капіталу зросла на 0,19%. Зміни коефіцієнта левериджу активів не відбулося, тому третім фактором можна знехтувати.

Отже, на основі проведеного дослідження, можна констатувати недостатньо ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства, адже

отримані показники на кінець досліджуваного періоду характеризують: достатній рівень платоспроможності, проте в разі перевищують граничні норми; покращення рівня ділової активності за рахунок зменшення періодів оборотів активів, запасів, поточної дебіторської та кредиторської заборгованості і, як наслідок, скорочення операційного та фінансового циклів; покращення рентабельності власного та позикового капіталу, обороту та операційних витрат; проте, негативне значення показників рентабельності активів говорить про те, що можна констатувати збитковість активів. Обчислення ефекту операційного левериджу дало такі результати: при зміні чистої виручки від реалізації на 1% фінансовий результат збільшиться на: 341,36 тис. грн. у 2015 році, 1,5 тис. грн. у 2016 році. У 2017 році ефекту немає.

В цілому можна позитивно характеризувати діяльність ТОВ «Кооператив «Надія», що свідчить про збільшення вартості активів. Їх структура представлена переважанням частки оборотних активів над необоротними, що визначає специфіку діяльності підприємства. Капітал характеризується відсутністю позикових джерел фінансування. Як наслідок, рівень фінансової стійкості можна вважати прийнятним. Збитковість активів впливає на господарську діяльність підприємства та знижує ефективність управління нею.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ТОВ «КООПЕРАТИВ «НАДІЯ»

3.1 Обґрунтування потреби підприємства в активах і джерелах їх формування в плановому періоді

Удосконалення управління фінансовою стійкістю залежить від своєчасної і достовірної оцінки всіх її складових із застосуванням різноманітних методів і прийомів. Оцінити прогностичні значення показників ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства можливо лише за результатами розроблення планового балансу та звіту про фінансові результати підприємства.

Діяльність ТОВ «Кооператив «Надія» у 2015-2017 роках характеризується прибутковістю на достатньому рівні і покращенням ефективності управління фінансовою стійкістю у 2017 році. Керівництво ТОВ «Кооператив «Надія» вбачає збереження позитивної тенденції приросту чистого доходу (виручки) від реалізації продукції, робіт, послуг, враховуючи освоєння нових ринків збуту та залученні нових клієнтів.

Тому виручку від реалізації продукції ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 році можна спрогнозувати наступним чином:

1. Визначення темпу росту виручки від реалізації продукції за середньо геометричною ($T_{гр}$):

$$T_{гр} = \sqrt[3]{\frac{1334}{1225}} = 1,23$$

2. Розрахунок чистого доходу (виручки) від реалізації продукції ТОВ «Кооператив «Надія» із застосування середнього темпу росту:

$$\text{Виручка} = 1334 * 1,23 = 1640,82 \text{ тис. грн.}$$

Собівартість реалізованої продукції приймаємо на рівні її частки у виручці від реалізації продукції 2017 році – 91,83% (1225/1334). Тому у плановому 2018 році її значення буде становити – 1509,55 тис. грн.

(1640,82*0,92).

Валовий прибуток ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 р. становитиме:

1640,82–1509,55= 131,27 тис. грн.

ТОВ «Кооператив «Надія» планує зберегти тенденцію щодо отримання інших операційних доходів. Тому інші операційні доходи у 2018 році можна визначити за аналогічною методикою, як і виручку від реалізації:

1. Визначення темпу росту інших операційних доходів за середньо геометричною (Тпр):

$$Тпр = \frac{—}{—} = 1,01$$

2. Розрахунок інших операційних доходів ТОВ «Кооператив «Надія» із застосування середнього темпу росту:

Інші операційні доходи = 44,3*1,01 = 44,74 тис. грн.

ТОВ «Кооператив «Надія» планує зберегти тенденцію щодо інших операційних витрат. Тому їх у плановому періоді можна визначити за аналогічною методикою, як і виручку від реалізації:

1. Визначення темпу росту інших операційних витрат за середньо геометричною (Тпр):

$$Тпр = \frac{—}{—} = 0,88$$

2. Розрахунок інших операційних витрат ТОВ «Кооператив «Надія» із застосування середнього темпу росту:

Інші операційні витрати = 157,2*0,88 = 138,34 тис. грн.

Загалом у 2018 році ТОВ «Кооператив «Надія» отримає позитивний фінансовий результат від операційної діяльності у розмірі:

131,27+44,74-138,34=37,67 тис. грн.

ТОВ «Кооператив «Надія» планує зберегти на рівні попереднього року інші доходи (9,1 тис. грн.).

Таким чином, ТОВ «Кооператив «Надія» отримає такий фінансовий результат до оподаткування:

$37,67+9,1= 46,77$ тис. грн.

Сума податку на прибуток з урахування податкової ставки в 18% буде:

$46,77*0,18 = 8,42$ тис. грн.

В плановому році ТОВ «Кооператив «Надія» отримає чистий прибуток на суму:

$46,77-8,42 = 38,35$ тис. грн.

Інформація щодо обсягів реалізації ТОВ «Кооператив «Надія» та фінансових результатів у 2018 році наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Динаміка обсягів реалізації та фінансових результатів
ТОВ «Кооператив «Надія», 2017-2018 рр., тис. грн.**

Показник	2017 р. (звітний)	2018 р. (плановий)	Абсолютний приріст, +/-	Темп приросту, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	1334	1640,82	306,82	23,00
Собівартість реалізованої продукції	1225	1509,55	284,55	23,23
Валовий прибуток	109	131,27	22,27	20,43
Інші операційні доходи	44,3	44,74	0,44	0,99
Інші операційні витрати	157,2	138,34	-18,86	-12,00
Фінансовий результат від операційної діяльності	-3,9	37,67	41,57	-1065,90
Інші доходи	9,1	9,1	0,00	0,00
Фінансовий результат до оподаткування	5,2	46,77	41,57	799,42
Витрати з податку на прибуток	0,9	8,42	7,52	835,56
Чистий фінансовий результат (прибуток)	4,3	38,35	34,05	791,86

Отримано такі результати: чистий дохід (виручка) від реалізації продукції збільшиться в ТОВ «Кооператив «Надія» в плановому році на 306,82 тис. грн., або на 23% і становитиме 1640,82 тис. грн.; собівартість реалізованої продукції збільшиться на 284,55 тис. грн., або на 23,23% і становитиме 1509,55 тис. грн.; валовий прибуток збільшиться на 22,27 тис. грн., або на 20,43% і становитиме 131,27 тис. грн.; фінансовий результат від операційної діяльності збільшиться на 41,57 тис. грн., або майже в 11 разів і становитиме 37,67 тис. грн.; фінансовий

результат до оподаткування збільшиться на 41,57 тис. грн., або у 8 разів і становитиме 46,77 тис. грн., а чистий прибуток на 34,05 тис. грн., або у 8 разів і становитиме 38,35 тис. грн..

Використання чистого прибутку для підвищення економічного потенціалу ТОВ «Кооператив «Надія» стане значним резервом його нарощення, однак потрібно також врахувати і ефективність використання ресурсів.

Розрахуємо чистий капіталізований прибуток на 2018 рік та прибуток, спрямований на споживання.

Капіталізований прибуток характеризує ту суму, що спрямована на фінансування приросту активів підприємства і, отже, на підвищення його економічного потенціалу, а чистий прибуток, спрямований на споживання – ту його суму, що спрямована на здійснення виплат власникам, персоналу або соціальні програми підприємства.

Для розрахунку розподілу прибутку необхідно визначити коефіцієнт його капіталізації у 2018 році і, відповідно до нього, обрахувати суми чистого прибутку, що спрямовуються до фонду споживання та нагромадження:

1. Коефіцієнт капіталізації чистого прибутку = (Нерозподілений прибуток на 31.12.2017 – Нерозподілений прибуток на 01.01.2017) *100 / Чистий прибуток 2017 рік.

Оскільки на підприємстві є непокритий збиток минулих періодів, то варто взяти коефіцієнт капіталізації за одиницю.

2. Прогнозуємо розподіл прибутку у 2018 році, виходячи з планового коефіцієнта капіталізації:

Чистий прибуток (капіталізований) = 38,35 тис. грн.

Наступним етапом щодо планування фінансово-господарської діяльності підприємства є розрахунок планових значень активів ТОВ «Кооператив «Надія».

Планування обсягів нематеріальних активів ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 році необхідно здійснювати методом прямих техніко-економічних розрахунків за окремими статтями.

Підприємство наступного року планує придбання додаткове обладнання на суму 670 тис. грн. Тому залишкова вартість основних засобів буде складатися з залишкової вартості існуючих основних засобів і нового приміщення. Амортизаційні відрахування для існуючих основних засобів приймаємо на рівні попереднього року – 66,1 тис. грн. Тоді їх залишкова вартість на кінець планового періоду становитиме –252 тис. грн. (5984,7–5732,7). Амортизаційні відрахування додаткового обладнання за рік становитимуть 134 тис. грн., таким чином їх залишкова вартість на кінець планового періоду – 536 тис. грн.. Сукупна залишкова вартість основних засобів становитиме – 788 тис. грн. (252+536).

Таким чином плановий обсяг необоротних активів на кінець планового періоду становитиме 788 тис. грн. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Обсяг необоротних активів ТОВ «Кооператив «Надія» на кінець 2018 р.
(планового періоду), тис. грн.**

Необоротні активи	Сума необоротних активів на кінець планового періоду
Основні засоби	788
первісна вартість	6654,7
знос	5866,7
Всього необоротні активи:	788

Обґрунтування планового обсягу оборотних активів підприємства здійснюється з використанням економіко-статистичного методу. Але просте перенесення темпів зростання обсягу оборотних активів є не коректним, оскільки зміна їх обсягів має безпосередній взаємозв'язок з обсягами діяльності підприємства. Тому перенесення тенденцій зміни обсягів оборотних активів доцільно провести у взаємозв'язку з обсягами діяльності підприємства. Це забезпечується завдяки використанню періоду обороту за окремими статтями оборотних активів.

Базова формула для розрахунку планового обсягу оборотних активів на основі періоду обороту:

$$OA_{i\text{пл}} = PO_{i3} * OD_{\text{однпл}}, \quad (3.1)$$

де $OA_{i\text{пл}}$ – i -та стаття оборотних активів у плановому періоді, тис.грн.;

PO_{i3} – період обороту i -ї статті оборотних активів у звітному періоді, дні;

$OD_{\text{однпл}}$ – одnodенний обсяг діяльності у плановому періоді, тис.грн.

У цій формулі в розрахунку одnodенного обсягу діяльності, як і періоду обороту окремих статей оборотних активів, використовується чистий дохід чи собівартість реалізованих товарів (робіт, послуг). Це визначається природою окремих статей оборотних активів: для розрахунку показників оборотності за матеріальними оборотними активами використовується собівартість реалізованої продукції, для інших статей (дебіторська заборгованість, грошові кошти) – чистий дохід.

Проміжні результати розрахунків періодів обороту окремих складових оборотних активів представлено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Період обороту оборотних активів ТОВ «Кооператив «Надія» у 2017 р.
(звітному періоді), дні**

Показники	Період обороту у звітному році
Запаси	235
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	42,98
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	2,46
Інша поточна дебіторська заборгованість	59,00
Гроші та їх еквіваленти	35,23
Інші оборотні активи	2,59

Період обороту запасів як складової оборотних активів підприємства за звітний період розраховується:

$$(1116,4+483,1)/2/1225*360 = 235 \text{ днів}$$

Період обороту товарної дебіторської заборгованості розраховується, на відміну від періоду обороту запасів, як співвідношення її середнього значення

та чистого доходу від реалізації:

$$(159,2+159,3)/2/1334*360= 42,98 \text{ днів}$$

Період обороту дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом розраховується:

$$(0,3+17,9)/2/1334*360= 2,46 \text{ днів}$$

Період обороту іншої поточної дебіторської заборгованості розраховується:

$$(28+409,3)/2/1334*360 = 59 \text{ днів}$$

Період обороту грошей та їх еквівалентів розраховується:

$$(1,8+259,3)/2/1334*360 = 35,23 \text{ днів}$$

Аналогічно: як співвідношення середнього значення та чистої виручки від реалізації, розраховуються періоди за іншими складовими оборотних активів.

На основі розрахованих періодів обороту визначаються обсяги оборотних активів на плановий період. Планова сума запасів розраховується як добуток їх періоду обороту за звітний період та одноденного обсягу реалізації продукції за собівартістю:

$$235*1509,55/360= 985,40 \text{ тис. грн.}$$

Враховуючи специфіку роботи ТОВ «Кооператив «Надія» і його потребу в запасах, а також передбачене нарощення обсягів діяльності в плановому періоді підприємство планує обсяг запасів у сумі 1350,1 тис. грн. (985,40 тис. грн. + додаткові обсяги запасів внаслідок розширення ринків збуту розмірі 364,7 тис. грн.).

Плановий обсяг товарної дебіторської заборгованості визначається як добуток періоду її обороту у звітному періоді та одноденного чистого доходу:

$$42,98*1640,82/360= 195,70 \text{ тис. грн.}$$

Плановий обсяг дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом визначається як:

$$2,46*1640,82/360= 11,21 \text{ тис. грн.}$$

Плановий обсяг іншої поточної дебіторської заборгованості визначається:

$$59*1640,82/360= 268,91 \text{ тис. грн.}$$

Обсяг грошових коштів визначаємо як добуток коефіцієнта співвідношення грошових коштів і виручки від реалізації продукції у 2017 році та виручки від реалізації продукції у 2018 році:

Обсяг грошових коштів 2018 р. = $(259,3/1334) * 1640,82 = 318,94$ тис. грн.

Витрати майбутніх періодів залишаємо в обсязі попереднього періоду.

Плановий обсяг інших оборотних активів визначається:

$2,59 * 1509,55 / 360 = 10,86$ тис. грн.

Результати обґрунтування планового обсягу оборотних активів представлено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Результати розрахунку планових обсягів оборотних активів
ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 р. (плановому періоді), тис.грн.**

Статті активів	На кінець планового періоду
Запаси	1350,1
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	195,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	11,21
Інша поточна дебіторська заборгованість	268,91
Гроші та їх еквіваленти	318,94
Витрати майбутніх періодів	2,2
Інші оборотні активи	10,86
Усього оборотних активів:	2157,92

Плановий обсяг активів підприємства є сумою планових обсягів необоротної та оборотної складових:

$788 + 2157,92 = 2945,92$ тис. грн.

Плановий обсяг капіталу підприємства, який має відповідати плановій сумі його активів, розраховується за основними його складовими.

Обґрунтування планового обсягу власного капіталу здійснюється з використанням методу прямих техніко-економічних розрахунків. У плановому періоді на підприємстві не передбачаються зміни обсягів статутного, капіталу в дооцінках, додаткового та резервного капіталу, тобто їх обсяги в цьому періоді залишаються рівними обсягам звітного періоду. Запланований нерозподілений прибуток планується з урахуванням його капіталізації.

Таким чином, власний капітал підприємства у 2018 р. дорівнює:

$$59+1364+(38,35-26,5) = 1434,85 \text{ тис. грн.}$$

Наступним кроком в обґрунтуванні планового обсягу капіталу є визначення планового обсягу поточних зобов'язань, зокрема тієї їх складової, яка має безпосередній взаємозв'язок з обсягами виробництва та реалізації продукції: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Визначення її планового обсягу доцільно здійснити у взаємозв'язку з обсягами виручки від реалізації продукції за собівартістю: на основі часу обороту кредиторської заборгованості у звітному періоді. Результати розрахунку періодів обороту представлено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

**Розрахунок показників оборотності кредиторської заборгованості
ТОВ «Кооператив «Надія» у 2017 р. (звітному періоді), дні**

Показник	Період обороту в звітному періоді
Поточна кредиторська заборгованість: за товари, роботи, послуги	13,55
за розрахунками з бюджетом	0,25
за у тому числі з податку на прибуток	0,15
за розрахунками зі страхування	0,04
за розрахунками з оплати праці	0,68
Інші поточні зобов'язання	17,00

Період обороту окремих складових кредиторської заборгованості розраховується за допомогою ділення середнього значення обсягу кредиторської заборгованості на обсяг собівартості реалізованої продукції і множення отриманого результату на 360 днів.

Базова формула для розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості за окремими її складовими є такою:

$$KZi_{пл} = POi_z * OC_{одн}_{пл} , \quad (3.2)$$

де $KZi_{пл}$ – i -та стаття кредиторської заборгованості у плановому періоді, тис.грн;

POi_z – період обороту i -ї статті кредиторської заборгованості у звітному

період, дні;

Осодн_{пл}— одноденний обсяг реалізації продукції за собівартістю у плановому періоді, тис.грн.

Отже, плановий обсяг товарної кредиторської заборгованості підприємства у плановому періоді дорівнює:

$$13,55 * 1509,55 / 360 = 56,82 \text{ тис. грн.}$$

Плановий обсяг кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом дорівнює:

$$0,25 * 1509,55 / 360 = 1,05 \text{ тис. грн.}$$

Плановий обсяг кредиторської заборгованості за у тому числі з податку на прибуток дорівнює:

$$0,15 * 1509,55 / 360 = 0,63 \text{ тис. грн.}$$

Плановий обсяг кредиторської заборгованості за розрахунками зі страхування дорівнює:

$$0,04 * 1509,55 / 360 = 0,17 \text{ тис. грн.}$$

Плановий обсяг кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці дорівнює:

$$0,68 * 1509,55 / 360 = 2,85 \text{ тис. грн.}$$

Результати розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості представлено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Результати розрахунку планового обсягу кредиторської заборгованості

ТОВ «Кооператив «Надія», 2018р., тис.грн.

Показники	Сума
Поточна кредиторська заборгованість:	
за товари, роботи, послуги	56,82
за розрахунками з бюджетом	1,05
за у тому числі з податку на прибуток	0,63
за розрахунками зі страхування	0,17
за розрахунками з оплати праці	2,85
Інші поточні зобов'язання	71,28

Плановий обсяг поточної кредиторської заборгованості становить 132,8

тис. грн.

ТОВ «Кооператив «Надія» планує отримувати додаткові довгострокові кредити у 2018 році і їх сума буде визначатися сумою відповідно до потреби в придбанні основних засобів на суму 670 тис. грн. Оскільки ТОВ «Кооператив «Надія» планує нарощувати обсяги діяльності, тобто планується залучити короткострокові кредити, сума яких визначається залишковим принципом, шляхом різниці між активом і пасивом для встановлення балансу.

Результати планових розрахунків окремих складових балансового плану підприємства можна представити в агрегованому вигляді у формі табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Агрегований балансовий план ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 р., тис.грн.

Актив		Пасив	
Стаття	Сума	Стаття	Сума
I. Необоротні активи		I. Власний капітал	
Основні засоби	788	Зареєстрований (пайовий капітал)	59
первісна вартість	6654,7	Додатковий капітал	1364
Знос	5866,7	Нерозподілений прибуток	11,85
Усього за розділом I	788	Усього за розділом I	1434,85
II. Оборотні активи		II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	
Запаси	1350,1	Довгострокові кредити банків	670
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	195,70	Усього за розділом II	670
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	11,21	III. Поточні зобов'язання	
Інша поточна дебіторська заборгованість	268,91	Короткострокові кредити банків	708,27
Гроші та їх еквіваленти	318,94	Поточна кредиторська заборгованість:	56,82
Витрати майбутніх періодів	2,2	за товари, роботи, послуги	
Інші оборотні активи	10,86	за розрахунками з бюджетом	1,05
		за у тому числі з податку на прибуток	0,63

Продовження таблиці 3.7

Актив		Пасив	
Стаття	Сума	Стаття	Сума
Усього за розділом II	2157,92	за розрахунками зі страхування	0,17
		за розрахунками з оплати праці	2,85
		Інші поточні зобов'язання	71,28
		Усього за розділом III	841,07
Баланс	2945,92	Баланс	2945,92

Таким чином, відповідно до запланованих обсягів діяльності у 2018 р. ТОВ «Кооператив «Надія» втрачає незалежність від позикових джерел фінансування, проте це говорить про підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства і покращення структури його капіталу. Загалом відбудеться нарощення економічного потенціалу ТОВ «Кооператив «Надія» за умови, що маркетинговий відділ підприємства надав обґрунтовану інформацію щодо перспектив нарощення обсягів діяльності на перспективу.

3.2 Прогнозна оцінка фінансової стійкості підприємства

Плановий баланс у 2018 році представлений зміною структури капіталу (частка власного капіталу – 48,71%, що на 43,87% менше ніж у 2017 році; частка позикового капіталу – 51,29%, що відповідно на 43,87% більше ніж у 2017 році). Проведемо їх аналіз, така зміна вплине на фінансову стійкість підприємства.

Оцінимо тип фінансової стійкості за допомогою балансової моделі Ковальова (табл. 3.8).

Отже, в плановому періоді підприємство переходить із стану абсолютної до нормальної фінансової стійкості, що говорить про погіршення ефективності управління нею. Підприємство залишається платоспроможним.

Таблиця 3.8

Оцінка типу фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія» за моделлю Ковальова, 2017-2018 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.
Запаси та витрати	485,3	1352,3
Чистий робочий капітал	1235,7	1316,85
Нормальні джерела фінансування запасів: чистий робочий капітал	1236,6	2081,94
поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	0,9	56,82
короткострокові кредити банку	-	708,27
Наявність прострочених поточних зобов'язань	-	-
Тип фінансової стійкості	НДФ>З<ЧРК	НДФ>З<ЧРК
	Абсолютна	Нормальна

За тривимірною моделлю отримаємо наступний результат (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Оцінка типу фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія» за тривимірною моделлю на 2017-2018 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.
Джерела власних коштів	1396,5	1434,85
Необоротні активи	160,8	788
Наявність власних оборотних коштів	1235,7	646,85
Довгострокові кредити та позикові кошти	-	670
Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат	1235,7	1316,85
Короткострокові кредити та позикові кошти	-	708,27
Загальна величина основних джерел формування запасів витрат	1235,7	2025,12
Сума запасів і витрат майбутніх періодів	485,3	1352,3
Надлишок (+) чи брак (-) власного оборотного капіталу	750,4	-705,45
Надлишок (+) чи брак (-) власних і довгострокових джерел формування запасів	750,4	-35,45
Надлишок (+) чи брак (-) загальної величини нормальних джерел формування запасів	750,4	672,82
Тип фінансової стійкості	Абсолютна	Нестійкий фінансовий стан
Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості	(1; 1; 1)	(0; 0; 1)

У 2018 році підприємство матиме нестійкий фінансовий стан, вийшовши із абсолютного. Тобто запаси і витрати фінансуються за рахунок усіх джерел формування запасів і витрат: власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів банку та короткострокових кредитів. Така ситуація є прийнятною за умови високої платоспроможності.

Оцінимо фінансову стійкість за допомогою інтегрального підходу Кондракова Н.П. (табл. 3.10)

Таблиця 3.10

Динаміка показників для інтегральної моделі оцінювання фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія», 2017-2018 рр.

Показники	Значення		Абсолютний приріст, +/-
	2017 р.	2018 р.	
Коефіцієнт автономії	0,92575	0,48706	-0,43869
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,88485	0,45081	-0,43404
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,91690	0,29976	-0,61714
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,00308	0,02673	0,02365
Коефіцієнт чистого доходу	0,05270	0,14532	0,09262
Коефіцієнт співвідношення виробничих активів до вартості майна	0,89340	0,73251	-0,16089

Інтегральний показник фінансової стійкості мтановитиме:

$$R = 0,48706 + 0,45081 + 0,29976 + 0,02673 + 0,14532 + 0,73251 = 1,04$$

$$R = 1,04 < R = 1,81$$

тобто у 2018 році порівно із 2017 роком фінансова стійкість підприємства погіршується. Така зміна зумовлена негативною динамікою наступних показників: коефіцієнту автономії у 2018 році порівняно з 2017 роком зменшився на 0,43869 і становитиме 0,48706, що говорить про зменшення

частки власного капіталу в загальній сумі коштів; коефіцієнту забезпеченості власним оборотним капіталом – на 0,61714 і становитиме 0,29976, що свідчить про зменшення обсягу оборотних активів, сформованих за рахунок власного капіталу; коефіцієнту маневреності власного капіталу зменшився на 0,43404 і становитиме 0,45081, що свідчить про зменшення гнучкості у використанні власного капіталу; коефіцієнту співвідношення виробничих активів до вартості майна – на 0,16089 і становитиме 0,73251, що свідчить про зменшення частка оборотних активів у капіталі підприємства.

Порівняємо як зміняться основні коефіцієнти платоспроможності (ліквідності) рентабельності та ділової активності ТОВ «Кооператив «Надія» в плановому періоді порівняно із попереднім (табл. 3.11, 3.12, 3.13).

Таблиця 3.11

Порівняння коефіцієнтів платоспроможності ТОВ «Кооператив «Надія», 2017-2018 рр.

Показники	Рекомендоване значення	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст, +/-
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 - 0,3	2,3152	0,3785	-1,9367
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,7-0,8	7,7196	0,9605	-6,7591
Коефіцієнт загального покриття	1,0 - 3,0	12,0330	2,5657	-9,4673

У плановому періоді очікується покращення рівня платоспроможності підприємства, на що вказують значення основних коефіцієнтів ліквідності (табл. 3.11), а саме: зниженням на 1,9367 та наближенням до оптимального значення коефіцієнту абсолютної ліквідності (0,3785), що свідчить про те, що 37,85% поточних зобов'язань підприємство може миттєво погасити за рахунок готових засобів платежу; зниженням на 6,7591 та наближенням до оптимального значення коефіцієнту проміжної ліквідності (0,9605), тобто 96,05% поточних зобов'язань підприємство може погасити за рахунок швидко ліквідних активів, а оборотні активи майже в 3 рази перевищують обсяг

поточних зобов'язань, адже коефіцієнт загального покриття знизився на 9,4673 і потрапив у нормативний діапазон та становитиме 2,5657.

Про покращення рівня ділової активності підприємства у 2018 році порівняно із 2017 роком (табл. 3.12) свідчить скорочення тривалості операційного циклу на 4 дні і становитиме 335 днів та фінансового циклу на 39 днів і становитиме 287 днів. Не дивлячись на збільшення періоду обороту активів – на 83 днів, оборотних активів на 26 днів, поточної дебіторської заборгованості – на 12 днів, скорочення періоду обороту запасів на 16 днів та поточної кредиторської заборгованості – на 6 днів позитивно вплинуло та тривалість операційного та фінансового циклів. Що свідчить про те, що відбувається прискорення процесу вивільнення грошових коштів та раціональне використання оборотних активів підприємства.

Таблиця 3.12

Порівняння коефіцієнтів ділової активності ТОВ «Кооператив «Надія», 2017-2018 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст, +/-
Коефіцієнт оборотності активів	0,89	0,74	-0,15
Період обороту активів, днів	405,23	488,66	83,43
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,00	0,94	-0,06
Період обороту оборотних активів, днів	358,45	384,57	26,12
Коефіцієнт оборотності запасів	1,53	1,65	0,12
Період обороту запасів, днів	235,03	218,59	-16,44
Коефіцієнт обороту поточної дебіторської заборгованості	3,45	3,09	-0,36
Період обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	104,44	116,53	12,09
Коефіцієнт оборотності поточної кредиторської заборгованості.	27,00	48,17	21,17
Період обороту поточної кредиторської заборгованості, днів	13,33	7,47	-5,86
Тривалість операційного циклу, днів	339,47	335,12	-4,35
Тривалість фінансового циклу, днів	326,14	286,94	-39,20

Позитивна тенденція до зростання планових показників рентабельності підприємства свідчить про збільшення його прибутковості (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

**Порівняння показників рентабельності ТОВ «Кооператив «Надія»,
2017-2018 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст, +/-
Рентабельності активів, %	-0,26	1,69	1,95
Рентабельності необоротних активів, %	-2,25	7,94	10,19
Рентабельності оборотних активів, %	-0,29	1,75	2,04
Рентабельність (збитковість) власного капіталу (фінансова рентабельності), %	0,31	2,71	2,40
Рентабельності позикового капіталу, %	4,01	3,34	-0,67
Рентабельності обороту, %	0,32	2,34	2,02
Рентабельність операційних витрат, %	0,35	2,54	2,19

У 2018 році: 100 грн. інвестованих в активи генеруватимуть 1,69 грн. операційного прибутку, що на 1,95 грн. більше ніж у 2017 році; 7,94 грн. чистого прибутку в розрахунку на сотню необоротних активів, що на 10,19 грн. більше ніж у 2017 році; 1,75 грн. чистого прибутку в розрахунку на сотню оборотних активів, що на 2,04 грн. більше ніж у 2017 році; 2,71 грн. чистого прибутку на сотню власного капіталу підприємства, що на 2,40 грн. більше ніж у 2017 році; 3,34 грн. чистого прибутку на сотню позикового капіталу підприємства, що на 0,67 грн. менше ніж у 2017 році. Рентабельності обороту вказує на ефективність управління витратами підприємства: із 100 грн. чистої виручки від реалізації підприємству залишається 2,34% операційного прибутку, що на 2,02% більше ніж у 2017 році. Рентабельності операційних витрат характеризує прибутковість операційних витрат: на 100 грн. понесених операційних витрат припадає 2,54 грн. чистого прибутку, що на 2,19 грн. більше ніж у 2017 році.

На основі отриманих планових показників, розрахунок основних відновних показників фінансової стійкості наведений в таблиці 3.14.

У 2018 році частка власного капіталу в загальній сумі кошів, авансованих у діяльність підприємства становитиме 49%, про що свідчить коефіцієнт автономії, значення якого наблизилось до критеріального (>50%).

**Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «Кооператив «Надія»,
2017-2018 рр.**

Показники	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст, +/-
Коефіцієнт автономії	0,93	0,49	-0,44
Коефіцієнт фінансової залежності	1,08	2,04	0,96
Коефіцієнт фінансування	0,08	1,05	0,97
Коефіцієнт фінансової стійкості	12,47	0,95	-11,52
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,92	0,30	-0,62
Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом	2,55	0,48	-2,07
Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу	0,39	2,09	1,70
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,88	0,45	-0,43
Коефіцієнт маневреності функціонального капіталу	0,21	0,49	0,28
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,07	0,51	0,44

Оберненим до коефіцієнта автономії є коефіцієнт фінансової залежності, який свідчить про те, що на кожну гривню власних коштів припадає 2,04 гривні фінансових ресурсів. Гранічне значення – менше 0,2, тобто фінансовий ризик, зважаючи на решту показників можна вважати прийнятним. Вагомим показником є коефіцієнт фінансування, який показує, що підприємство на 1 грн. власного капіталу залучає 1,05 грн. позикових коштів, що говорить про погіршення фінансової незалежності (адже критеріальне значення – менше 1). Значення коефіцієнта фінансової стійкості, гранічне значення якого більше одиниці, становитиме 0,95, що свідчить про залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом показує, що 30% оборотних активів підприємства була сформована за рахунок власного капіталу, що відповідає нормативному – від 10% і вище. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним

капіталом говорить про те, що 48% матеріальних запасів і витрат майбутніх періодів сформовані за рахунок власних джерел (критеріальне значення – 0,6-0,8). Коефіцієнт співвідношення запасів і витрат до власного оборотного капіталу є оберненим до показника забезпеченості запасів і витрат показує, що запаси і витрати в 2 рази перевищують власний оборотному капіталі і відповідають нормативному значенню, яке знаходиться в діапазоні перевищення 100%. Коефіцієнт маневреності власного капіталу говорить про те, що 45% власних коштів, вкладені в оборотні активи, тобто можна говорити про зниження його мобільності (нормативне значення – більше 50%). Позитивною є тенденція до зростання показника маневреності функціонального капіталу, який характеризує частку (в обсязі 49%) абсолютно ліквідних активів у загальному обсязі власного оборотного капіталу підприємства. Граничне значення якого знаходиться в діапазоні від 1% до 100%. Коефіцієнт короткострокової заборгованості показує, що протягом аналізованого періоду короткострокові зобов'язання підприємства займають 51% у загальному обсязі зобов'язань. Характерним для якого є зменшення в динаміці. Отже, порівнявши ризики і вигоди можна зробити висновок про прийнятний рівень фінансової стійкості підприємства.

Отже, в результаті зміни структури капіталу підприємство за моделлю Ковальова переходить із стану абсолютної в нормальну фінансову стійкість, тобто запаси не перевищують нормальні джерела фінансування. Проте, за трьох факторною моделлю – із абсолютної в нестійкий фінансовий стан, тобто запаси і витрати фінансуються за рахунок всіх основних джерел. За інтегральною оцінкою фінансова стійкість погіршується за рахунок всіх коефіцієнтів, що входять до складу інтегрального показника, крім коефіцієнта стійкості економічного зростання та коефіцієнта чистого доходу. Платоспроможність ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 році значно покращиться за рахунок досягнення нормативних значень основних показників. Скорочення операційного та фінансового циклів позитивно вплинуть на ділову активність підприємства. Найбільше зміна структури та джерел фінансування активів

позитивно вплинула на їх рентабельність (збиткові активи у 2017 році наростять прибутковість у 2018 році).

3.3 Визначення заходів щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю підприємства та результатів від їх впровадження

На шляху до оптимізації управління фінансовою стійкістю мова, в першу чергу, йде про формування необхідних джерел фінансування діяльності суб'єкта господарювання та створення оптимальної структури капіталу.

Фактично підприємство, на даний момент, знаходиться в передкризовому стані, адже про це свідчать наступні фактори:

- зменшення обсягу замовлень на наявний товарний асортимент, порівняно із минулими роками (підприємство має чудову репутацію, широку клієнтську базу, успішно функціонує на українському ринку обладнання для харчової промисловості спочатку на базі Кооперативу «Надія», а в подальшому – Товариства з обмеженою відповідальністю «Кооператив «Надія» вже майже 30 років);
- висока собівартість виробництва за рахунок досить морально і фізично застарілого обладнання;
- недостатній для розвитку прибуток;
- низька рентабельність виробництва;
- низький рівень менеджменту.

Найбільш суперечливою для підприємства є гіпотеза залучення вітчизняного чи іноземного інвестора. Дослідження «Індексу інвестиційної привабливості», яке проводить Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА) свідчать про те, що Індекс інвестиційної привабливості України у першій половині 2018 р. становив 3,10 з 5 можливих балів і якщо розглянути його в динаміці, то вже другий рік поспіль індекс тримається на рівні вище трьох, тобто останній вийшов з негативної площини та перейшов в нейтральну, що говорить про

позитивні зрушення. Проте, існує безліч ризиків, які враховує потенційний інвестор, так як в сучасній українській економіці мале підприємство, як правило, щоденно стикається з такими проблемами, як:

- нестабільність політичної та економічної ситуації в країні;
- високий рівень корупції (за результатами дослідження TransparencyInternational («Індекс сприйняття корупції») (CPI) Україна здобула 30 балів зі 100 можливих за 2017 рік і посіла 130 місце (зі 180 країн));
- наявність різноманітних ризиків здійснення господарських операцій (за даними дослідження DoingBusiness («Ведення бізнесу») Світового Банку за рейтингом легкості ведення бізнесу Україна посіла 76 місце із 190 за 2017 рік);
- інфляційні процеси (за даними щорічного дослідження інформаційно-аналітичного центру FOREX CLUB рівень інфляції в Україні за підсумками 2017 року виявився найвищим серед країн Європи та СНД. Споживчі ціни в Україні з початку року зросли на 13,6%, тоді як середній показник зростання цін в Європі становить 2,6%, в країнах СНД – 6,7%);
- висока вартість кредитних ресурсів;
- низький рівень інноваційної активності через брак фінансових ресурсів.
- посилення конкуренції;
- низький рівень розвитку фондового ринку, тощо.

Велику роль в процесі залучення інвесторів відіграє розробка інвестиційного проекту та бізнес-плану. Головним недоліком цього процесу є його довго тривалість, потреба у пошуку (так як на досліджуваному підприємстві відсутній персонал належної кваліфікації) відповідного спеціаліста та генерацію значних грошових ресурсів для фінансування. Грамотно і якісно написаний бізнес-план є засобом переконання потенційного інвестора в тому, що запропонована ідея принесе бажаний для нього прибуток.

Другим напрямом розвитку ТОВ «Кооператив «Надія» є залучення кредитних ресурсів:

- через державні програми фінансування бізнесу (переваги: низька відсоткова ставка, швидке зростання прибутковості; недоліки: виключно цільове кредитування, непрозорість та корумпованість процедури залучення);
- за рахунок банківського кредитування (переваги: запозичення необхідних фінансових ресурсів майже для будь-яких потреб підприємства, швидке нарощення обсягів виробництва та фінансової рентабельності; недоліки: висока відсоткова ставка, складність процедури залучення, ризик втрати платоспроможності та фінансової стійкості).

Варто розглянути різні варіанти формування структури капіталу ТОВ «Кооператив «Надія» в плановому періоді(табл. 3.15).

З точки зору мінімізації середньозваженої вартості капіталу розглянемо чотири варіанти фінансування, які варіюються на основі різних значень коефіцієнта капіталізації чистого прибутку представлених в таблиці 3.8, за умови, що вартість власного капіталу дорівнює середній мінімальній очікуваній ставці дохідності, яку можуть отримати власники на фінансовому ринку України – 30%, а середньозважена вартість позикового капіталу – 13,53% (на основі моніторингу середніх ставок, які пропонують українські банки для кредитування юридичних осіб).

Таблиця 3.15

**Розрахунок середньозваженої вартості позикового капіталу ТОВ
«Кооператив «Надія» на 2018 рік**

Показники	Значення	Показники	Значення
Позиковий капітал плановий, тис. грн.	1511,07	Податковий коректор	0,82
Довгострокові кредити банків, тис. грн.	670	Рівень ставки відсотка за довгостроковий кредит, %	27
		Рівень ставки відсотка за довгостроковий кредит з врахуванням податкового коректора, %	22,14
Короткострокові кредити банків, тис. грн.	708,28	Рівень ставки відсотка за короткостроковий кредит, %	22

Продовження таблиці 3.15

Показники	Значення	Показники	Значення
		Рівень ставки відсотка за короткостроковий кредит з врахуванням податкового коректора, %	18,04
Товарний кредит, тис. грн.	56,82	Рівень ставки відсотка за товарний кредит, %	17
		Рівень ставки відсотка за товарний кредит з врахуванням податкового коректора, %	13,94
Внутрішня кредиторська заборгованість, тис. грн.	75,98	Рівень ставки відсотка внутрішньої кредиторської заборгованості, %	0
Структура позикового капіталу, %:			
Довгострокові кредити банків, %			44,34
Короткострокові кредити банків, %			46,87
Товарний кредит, %			3,76
Внутрішня кредиторська заборгованість, %			5,03
Середньозважена вартість позикового капіталу, %			18,80

Враховуючи суму непокритого битку минулих періодів оцінимо різні варіанти фінансування залежно від коефіцієнта капіталізації. За критерієм мінімізації середньозваженої вартості капіталу (табл. 3.16) 4-й варіант при значенні коефіцієнта капіталізації 30% є оптимальним, тобто така структура формування капіталу: власний капітал складає 48,20%, а позиковий –51,80%, що дозволить максимізувати ринкову вартість підприємства.

Таблиця 3.16

Порівняння варіантів фінансування ТОВ «Кооператив «Надія» за критерієм мінімізації середньозваженої вартості капіталу

Показники	Варіанти фінансування			
	1	2	3	4
Потреба в капіталі в плановому періоді, тис. грн.	2945,92	2945,92	2945,92	2945,92
Власний капітал на початок планового періоду, тис. грн.	1434,85	1434,85	1434,85	1434,85
Чистий прибуток плановий, тис. грн.	38,35	38,35	38,35	38,35
Коефіцієнт капіталізації, %	100	70	50	30
Чистий прибуток капіталізований, тис. грн.	38,35	26,85	19,18	11,51
Власний капітал плановий, тис. грн.	1446,70	1435,20	1427,53	1419,86

Продовження таблиці 3.16

Показники	Варіанти фінансування			
	1	2	3	4
Позиковий капітал плановий, тис. грн.	1499,22	1510,73	1518,40	1526,07
Структура капіталу, %:				
Власний капітал	49,11	48,72	48,46	48,20
Позиковий капітал	50,89	51,28	51,54	51,80
Вартість власного капіталу, %	30	30	30	30
Середньозважена вартість позикового капіталу, %	18,80	18,80	18,80	18,80
Середньозважена вартість капіталу, %	24,30	24,25	24,23	24,20

Розглядаючи отримані результати, можна побачити, що у всіх варіантах фінансування ефект фінансового левериджу відсутній, оскільки диференціал фінансового левериджу має від'ємне значення, тобто збільшення рентабельності активів у 2018 році не дає очікуваного результату, адже її значення менше за середньозважену вартість позикового капіталу.

Альтернативним заходом нарощення ефективності управління фінансовою стійкістю є збільшення обсягів реалізації. На сьогоднішній день спостерігається зниження попиту на вироблені досліджуваним підприємством машини для легкової промисловості. Дослідження показало, що вітчизняні виробники віддають перевагу дешевшому, але менш якісному імпортному обладнанню, або ж покупкам на вторинному ринку б/у техніки. На українському ринку етикетувального, миючого, дозуючого та ін. обладнання для харчової промисловості існує достатня конкуренція. Тобто підприємству потрібно зважити свої можливості і вибрати свою стратегію розвитку:

- «червоного океану» – конкурентна боротьба на існуючому ринку, шляхом вдосконалення (екологічність, енергоефективність, потужність, компактність, автоматизованість) та здешевлення існуючого продукту;

- «блакитного океану» – винайдення абсолютно нового, інноваційного, неповторного продукту, вихід на новостворений ринок.

В результаті відсутності стабільної динаміки реалізації на підприємстві спостерігаються простій виробництва, що негативно впливає на довжину операційного та фінансового циклу. Тому для того, щоб заповнити ці слабкі

місяця потрібно шляхом диверсифікації, дослідивши ринок, запустити конвеєрне виробництво товарів низької собівартості в даній сфері, або заготовок чи напівфабрикатів на сторону. Це забезпечить стабільний позитивний грошовий потік і допоможе вирішити проблему з вільними обіговими коштами для закупки сировини для виробництва машин, оскільки підприємство користується практикою попередньої оплати, як правило 30%, щоб закуповувати матеріал і запускати виробництво. Також можна застосувати практику надання токарних, фрезерних та координатних робіт на сторону. Розповсюдженою є практика використання таких банківських послуг, як овердрафт, кредитний ліміт чи кредитна лінія, для поповнення обігових ресурсів.

Оскільки продукція якісна та сертифікована є можливість виходу на міжнародний ринок. Потрібно налагодити зв'язки та заключити контракти із закордонними дистриб'юторами. Проте, існує ризик того, що дана продукція має високу собівартість та трудомісткість порівняно із аналогами.

Отже, з вище сказаного випливає те, що для того щоб збільшити обсяги реалізації потрібно шукати шляхи зменшення собівартості, такі як: удосконалення існуючої продукції, пошук нових постачальників сировини та комплектуючих, заміна морально і фізично зношених основних засобів на більш автоматизовані та енергоефективні.

Не варто нехтувати клієнтськими відносинами, адже ТОВ «Кооператив «Надія» має широку клієнтську базу по всій Україні, та надавати послуги із технічного та гарантійного після продажного обслуговування. З метою нарощення обсягів виробництва, необхідно проводити моніторинг як існуючих, так і нових підприємств харчової промисловості. Велику роль грає створення і підтримка сайту, розміщення товарів на електронних торговельних майданчиках, проведення акцій та рекламних компаній.

Отже, з вище сказаного можна виокремити такі основні заходи щодо підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю ТОВ «Кооператив «Надія»:

- формування оптимальної структури капіталу;

- збільшення обсягів реалізації;
- зменшення витрат виробництва;
- зменшення собівартості продукції;
- зменшення рівня морального та фізичного зносу основних засобів;
- ефективне використання обладнання, яке не експлуатується (наприклад, продаж чи здача в оренду);
- підвищення ефективності реклами;
- збалансування витрат і надходжень грошових коштів;
- розширення експорту.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1) На основі розглянутої літератури можна узагальнити сутність поняття «фінансової стійкості підприємства» таким чином: стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл та використання, що забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства при збереженні постійної платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику; являється головним компонентом загальної стійкості підприємства, оскільки є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства; результат стабільного перевищення доходів над витратами, що забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства; результат ефективного управління фінансовими ресурсами, що забезпечує безперервний процес виробництва і реалізації продукції, розширення та оновлення виробництва; визначає його фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування (кредиторів та інвесторів) і фінансову безпеку (оптимальну структуру активів і джерел їх покриття).

Фінансову стійкість підприємства можна класифікувати за такими ознаками:

1. за часом проведення оцінки: поточна, перспективна, бажана;
2. за рівнем забезпеченості запасів джерелами їх формування: абсолютна, нормальна або достатня, критичний фінансовий стан, катастрофічний фінансовий стан або зона ризику існує;
3. фінансова стійкість як певний фінансовий стан підприємства: коли сума власного капіталу підприємства перевищує, дорівнює і менша за суму немобільних активів;
4. за рівнем фінансової стійкості: високий, прийнятий, незадовільний;
5. за характером прояву у часі: постійна і тимчасова.

Виокремлюють такі види фінансової стійкості: внутрішня, зовнішня, «успадкована», загальна. На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників, об'єднаних у групи залежно: від рівня виникнення (внутрішні та зовнішні) та від ступеня значущості (базові, похідні, деталізуючі).

Управління фінансовою стійкістю підприємства є системою принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням постійного зростання прибутку, збереженням платоспроможності і кредитоспроможності, підтриманням фінансової рівноваги. Досягнення необхідного рівня фінансової стійкості забезпечується за допомогою ефективного управління нею. Управління фінансовою стійкістю підприємства має ряд особливостей: підпорядкований характер відносно цілей та задач управління всією фінансово-господарською діяльністю підприємства; залежність від галузевих особливостей та організаційно-правової форми його функціонування; зв'язок з дією певних фінансових ризиків (найбільш суттєвими з них є втрата платоспроможності та погіршення стану фінансової стійкості).

Мета управління фінансовою стійкістю передбачає підтримку його фінансової рівноваги, уникнення ризиків для інвесторів і кредиторів та оцінка його заборгованості перед контрагентами, забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Завдання управління фінансовою стійкістю спрямоване на забезпечення оптимальної структури активів та капіталу, постійної плато- та кредитоспроможності.

2) Основними етапами здійснення процесу управління фінансовою стійкістю є: 1) побудова системи інформаційного забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства; 2) аналіз фінансової стійкості підприємства; 3) формування системи цільових параметрів управління фінансовою стійкістю підприємства; 4) прогноз можливих результатів управлінських дій (вибір стратегії управління фінансовою стійкістю підприємства; розробка програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства; оцінка результативності розробленої програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства); 5) моніторинг та контроль процесу управління фінансовою стійкістю підприємства. Реалізація зазначених етапів управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства базується на певному механізмі. Механізм управління фінансовою стійкістю – це система

фінансових форм, методів, принципів, важелів та інструментів для забезпечення фінансової стійкості підприємства. Процес формування механізму включає наступні етапи: визначення об'єктів та суб'єктів управління; оцінка поточного стану та рівня фінансової стійкості; розробка стратегії управління фінансовою стійкістю та її реалізація. Зміст даного механізму управління проявляється в його функціях (акумуляційна, контрольна і перерозподільча), які забезпечують досягнення мети і виконання певного комплексу завдань.

Виділяють такі основні методи управління фінансовою стійкістю підприємства:

1) виконання фінансової стратегії, 2) підтримання фінансової рівноваги, 3) збалансування активів і пасивів, доходів та витрат, 4) вибір товарних груп за швидкістю обертання, 5) фінансове прогнозування, 6) постійне вдосконалення методів праці, 7) здача в оренду необоротних активів, 8) успішне використання позикових коштів, 9) розробка ефективної політики управління грошовими потоками.

3) Виділяють такі основні методичні підходи до оцінки фінансової стійкості: агрегатний (на основі абсолютних показників визначається тип фінансової стійкості (абсолютна, нормальна фінансова стійкість, нестійкий та критичний фінансовий стан)), коефіцієнтний (на основі відносних показників визначається рівень фінансової стійкості), матричний (на основі побудови матричних балансів визначається взаємозв'язок між статтями активу та пасиву балансу з точки зору якості активів та оптимальності джерел їхнього фінансування), маржинальний (оцінка запасу фінансової стійкості) та інтегральний (на основі комплексної оцінки фінансової стійкості).

4) За результатами проведеного дослідження динаміки обсягу та структури активів та пасивів, на основі фінансової звітності ТОВ «Кооператив «Надія» за останні три роки, спостерігаються такі тенденції:

- На підприємстві спостерігається позитивна тенденція до збільшення обсягу активів, так протягом 2016 року обсяг активів зменшився на 0,8 тис. грн., або знизився на 0,05% і становив 1494,7 тис. грн., проте вже протягом 2017 року обсяг активів порівняно із 2016 роком зріс на 13,8 тис. грн., або збільшився

на 0,92% і становив 1508,5 тис. грн.. В їх числі: прослідковується негативна тенденція зменшення обсягу необоротних активів, так протягом 2016 року залишкова вартість необоротних активів зменшилася на 355,5 тис. грн., або знизилась на 64,55% і становила 185,9 тис. грн., а протягом 2017 року – зменшилась на 25,1 тис. грн., або знизилась на 13,5% і становила 160,8 тис. грн. (основними факторами, що обумовили такі зміни є істотне зменшення залишкової вартості основних засобів); та позитивна тенденція до збільшення обсягу оборотних активів, який протягом 2016 року збільшився на 334,7 тис. грн., або зріс на 34,36% і становив 1308,8 тис. грн., а протягом 2017 року – збільшився на 38,9 тис. грн., або зріс на 2,9% і становив 1347,7 тис. грн. (за рахунок неоднозначних тенденцій всіх статей).

- Структура активу представлена значним переважанням частки оборотних активів, із подальшим її нарощенням, над необоротними (89,34% та 10,66% відповідно). На кінець аналізованого періоду структура оборотних активів зазнала значних змін, найбільша частка припадає на запаси – 35,85%, на іншу поточну дебіторську заборгованість – 30,37%, на гроші та їх еквіваленти – 19,24% та дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – 11,81%. А необоротні активи – представлені виключно основними засобами.

- Відповідно збільшення пасиву було зумовлене змінами, які сталися як в обсязі власного, так і позикового капіталу підприємства. В його числі: прослідковується позитивна тенденція збільшення обсягу власного капіталу, так протягом 2016 року обсяг власного капіталу збільшився на 0,3 тис. грн., або зріс на 0,02% і становив 1392,2 тис. грн., а протягом 2016 року – на 4,3 тис. грн., або зріс на 0,31% і становив 1396,5 тис. грн.; та зменшення обсягу позикового капіталу, який протягом 2016 року зменшився на 1,1 тис. грн., або на 1,06% і становив 102,5 тис. грн., а протягом 2016 року – зріс на 9,5 тис. грн., або на 9,27% і становив 112 тис. грн. (таке зростання відбулось за рахунок збільшення обсягу інших поточних зобов'язань).

- На підприємстві спостерігається значне переважання частки власного капіталу (92,58%), із подальшим її зменшенням, над позиковим (7,42%). На кінець досліджуваного періоду в структурі власного капіталу найбільшу частку займає додатковий капітал, із подальшим її зменшенням, над статутним капіталом у зв'язку із зменшенням частки непокритого збитку. Структура позикового капіталу представлена переважанням частки поточної кредиторської заборгованості, із подальшим її зменшенням (у 2016 році зменшилась на 0,39 відсоткових пунктів і становила 90,83%, відповідно інші поточні зобов'язання – 9,17%, а у 2017 році – на 89,74 відсоткових пунктів і становила 5,09%), над іншими поточними зобов'язаннями – 94,91% відповідно.

5) Дослідження стану управління та оцінка рівня фінансової стійкості підприємства дозволяє зробити наступні висновки:

- підприємство характеризується достатнім рівнем платоспроможності на що вказують основні коефіцієнти ліквідності, значення яких в межах критеріальних значень. Проте, можна констатувати про позитивні тенденції покращення рівня ділової активності підприємства, на що вказує прискорення оборотності активів та дебіторської заборгованості. Як наслідок, тривалість операційного циклу підприємства на кінець досліджуваного періоду скоротилась на 1536 днів і становила 339 днів. Проте, не дивлячись на скорочення періоду обороту поточної кредиторської заборгованості, тривалість фінансового циклу зросла на 1416 днів і становила 326 днів, що є позитивним фактором, оскільки відбувається прискорення процесу вивільнення грошових коштів та раціональне використання оборотних активів підприємства. Прибутковість підприємства зросла, на що вказує позитивна динаміка значень основних показників рентабельності, окрім рівня рентабельності активів, який у 2017 році досяг негативного значення, що свідчить про збитковість активів. Значення показників фінансової стійкості наближається до критеріальних значень, що дозволяє зробити висновок про прийнятний й рівень фінансової стійкості

підприємства. Важливе значення при оцінці фінансового стану має визначення запасу фінансової стійкості, який змінив значення з негативного (у 2016 році порівняно із 2015 зріс в 339 разів і становив -58733,33 тис. од.) на позитивне (у 2017 році – на 100,12% і становив 71,19 тис. од.), що свідчить про захищеність досліджуваного підприємства від зниження обсягів доходів та фінансових результатів.

- На основі оцінки фінансової стійкості підприємства за тривимірною та моделлю Ковальова В.В., фінансова стійкість підприємства протягом аналізованого періоду покращується та на кінець періоду перебуває на абсолютному рівні, проте за інтегральним підходом Кондракова Н.П. – знижується в динаміці.
- На основі плану доходів та витрат на 2018 рік очікується отримання чистого прибутку в розмірі 39,35 тис. грн., плановий обсяг капіталу зросте на 95,30% і складе 2945,92 тис. грн. (за рахунок залучення позикових коштів у формі короткострокових відповідно до потреби в активах – 708,28 тис. грн.: введення в експлуатацію основних засобів на суму 670 тис. грн.
- В результаті зміни структури капіталу підприємство за моделлю Ковальова переходить із стану абсолютної в нормальну фінансову стійкість, тобто запаси не перевищують нормальні джерела фінансування. Проте, за трьох факторною моделлю – із абсолютної в нестійкий фінансовий стан, тобто запаси і витрати фінансуються за рахунок всіх основних джерел. За інтегральною оцінкою фінансова стійкість погіршується за рахунок всіх коефіцієнтів, що входять до складу інтегрального показника, крім коефіцієнта стійкості економічного зростання та коефіцієнта чистого доходу. Платоспроможність ТОВ «Кооператив «Надія» у 2018 році значно покращиться за рахунок досягнення нормативних значень основних показників. Скорочення операційного та фінансового циклів позитивно вплинуть на ділову активність підприємства. Найбільше зміна структури та джерел фінансування активів позитивно вплинула на їх рентабельність (збиткові активи у 2017 році наростять прибутковість у 2018 році).

б) Основними пропозиціями щодо вдосконалення процесу управління фінансовою стійкістю ТОВ «Кооператив «Надія» є:

- формування оптимальної структури капіталу;
- збільшення обсягів реалізації;
- зменшення витрат виробництва;
- зменшення собівартості продукції;
- зменшення рівня морального та фізичного зносу основних засобів;
- ефективне використання обладнання, яке не експлуатується (наприклад, продаж чи здача в оренду);
- підвищення ефективності реклами;
- збалансування витрат і надходжень грошових коштів;
- розширення експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник Т.О., Шеремет Т.В. Фінансова стійкість підприємства як основний показник фінансового стану / Олійник Т.О., Шеремет Т.В. // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – Випуск № 23 – С.35-37;
2. Масленніков Є.І. Категорія «фінансова стійкість» в системі управління підприємством / Масленніков Є.І. // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – Том 2. Випуск 1/3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7310/1/104-111.pdf>;
3. Крухмаль О.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Крухмаль О.В., Коваленко В.В.// Монографія. Суми: УАБС НБУ – 2017. – 198с.;
4. Барановський О.І. Стійкість банківської системи України /Барановський О.І. // Фінанси України. – 2007. – №9. – с.78–87;
5. Яловий Г.К., Бакеренко Н.П. Концептуальні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/286>;
6. Міщенко В.І., Кіреєв О.І., Шаповалова М.М. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи: Інформаційно-аналітичні матеріали / за ред. д.е.н., проф.Міщенко В.І., к.е.н., доц. КіреєваО.І. та к.е.н. ШаповаловоїМ.М. // Центр наукових досліджень НБУ – Київ – 2015. – 97с.;
7. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): автореф. дис. на здобуття канд. екон. наук : Інститут економічного прогнозування НАН України / Н. А. Мамонтова. – К. : Науковий світ. – 2006. – 16 с.;
8. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК; підручник / Ковальчук М.І. – К.: КНЕУ,2015. – 390 с.;

9. Великий економічний словник: 22 000 термінів / під ред. Азріліян А.Н. - 4-е вид., перероб. і доп. / Азріліян А.Н. – М. – 1999. – 1248 с.;
10. Ковальов А.І., Аналіз фінансового стану підприємства - 2 вид., перероб. і доп. / Ковальов А.І., Привалов В.П. – М.: Центр економіки і маркетингу – 2012. – 188 с.;
11. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібн. – 3-тє вид., перероб. і доп. / Коробов М. Я. – К. : «Знання», КОО. – 2012. – 294 с.;
12. Філімоненко О.С. Фінанси підприємств: Навчальний посібник / Філімоненко О.С. – К.: Кондор. – 2017. – 400 с.;
13. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: монографія / Савицька Г.В. – К.: Знання. – 2016. – 654 с.;
14. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2012. – 587 с.;
15. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Ізмайлова К.В. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП – 2011. – 152с.;
16. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник/ Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г., за ред. проф. Загороднього А.Г. – Львів: Магнолія Плюс – 2016. – 428 с.;
17. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М. Фінансовий аналіз: навч. посібн. / Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М. та ін. – К.: КНЕУ – 2015. – 592 с.;
18. Старостенко Г. Г. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. – К.: Центр навчальної літератури – 2016. – 224 с.;
19. Оспіщев В.І. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємств / Оспіщев В.І., Нагорна І.В. // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг : зб. наук. праць. / редкол.: Черевко О.І. (відпов. ред.) та ін. – Харків : Вид-во Харків. ДУ харчування та торгівлі. – 2009. – Вип. 2(10). – 694. – С. 218-223;

20. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Цал-Цалко Ю.С. – К.: Центр учбової літератури . – 2013. – 566 с.;
21. Буряк П.Ю., Римар М.В., Бець М.Т. Фінансово-економічний аналіз: підруч. / під заг. ред. Буряка П.Ю., Римара М.В. – К.: ВД «Професіонал» – 2014. – 528с.;
22. Козак В.Г., Козак Г.Я. Аналіз фінансового стану акціонерного товариства / Козак В.Г., Козак Г.Я. – К.: Аграрна наука – 2012. – 172с.;
23. Чуєв І.М., Чечевіцина Л.М. Економіка підприємства. – 3-тє вид. переобл. і доповн. / Чуєв І.М., Чечевіцина Л.М. – К. – 2016. – 416с.;
24. Шморгун Н.П., Головка І.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб./Шморгун Н.П., Головка І.В. – К.: ЦНЛ – 2016. – 528с.;
25. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. / Фролова Т.О. – К.: Вид-во Європ. ун-ту – 2015. – 253 с.;
26. Абрютіна М.С., Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємства: підручн. для вчз 2-є видання доп. і пер / Бахрушина М.А. – М: Справа і Сервіс – 2016. – 256 с.;
27. Крейнина М.М. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Крейнина М.М. – М.: Видавництво "Справа і Сервіс" – 2015. – 304 с.;
28. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц./ Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. – К.: КНЕУ – 2013. – 388 с.;
29. Лігоненко Л.О., Гуляєва Н.М., Гринюк Н.А. Фінанси підприємства: підручник / Лігоненко Л.О., Гуляєва Н.М., Гринюк Н.А. та ін.. – К.: КНТЕУ. – 2014. – 491 с.;
30. Коласе Б. Управління фінансовою діяльністю підприємства. Проблеми, концепції та методи: навч. пособ. / пер. з франц. під ред. проф. Соколова Я.В. – М.: Фінанси, ЮНІТІ – 1997. – 576 с.;
31. Карлін Т.Р., Макмін А.Р. Аналіз фінансових звітів (на основі GAAP): підручн. / Карлін Т.Р., Макмін А.Р. – М. ІНФРАМ – 2001. – 448 с.;

32. Хіггінс Роберт С. Фінансовий аналіз: інструменти для прийняття бізнес-рішень. : пер. з англ. / Хіггінс Роберт С. – М.: ТОВ «І.Д. Вільямс» – 2007. – 464 с.;
33. Етрілл Пітер Фінанси і бухгалтерський облік для неспеціалістів: пер. з англ. – 2-е вид. / Етрілл П., Маклейн Е. – М.: Альпіні Бізнес Букс – 2007. – 512 с.;
34. Чопозова А.І. Методика фінансового аналізу: теорія і практика: навч. посіб. / Чопозова А.І., Демченко М.І. – Ставрополь: Фінанси і статистика, АГРУС – 2013. – 136 с.;
35. Ковальов В.В. Аналіз господарської діяльності підприємства / Ковальов В.В., Волкова О.Н. – М.: – 2014. – 424 с.;
36. Кравченко Л.І. Економічний аналіз діяльності підприємств торгівлі і громадського харчування: 3-е вид., перероб. і доп. / Кравченко Л.І. – Мінськ : Вища школа. – 2014. – 412 с.;
37. Богданівська Л.А. Аналіз господарської діяльності у промисловості: підручн. / за ред. Богданівська Л.А., Виноградов Г.Г., Стражева В.І. – М.: Вища школа – 2015. - 506 с.;
38. Радіонова В.М. Фінансова стійкість підприємства в умовах інфляції / Радіонова В.М., Федотова М.А. – М.: "Перспектива". – 2015. – 98 с.;
39. Салига С.Я., Даций Н.В., Корецька С.О., Нестеренко Н.В., Салига К.С. Фінансовий аналіз: навч. посіб. – К.: ЦНЛ – 2016. – 210 с.;
40. Павленко О.П., Семиліт І.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / Павленко О.П., Семиліт І.В. // Молодий вчений. – 2016. – Випуск № 7 (34). – С. 133-116;
41. Міокова Г.І., Самсонова К.В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства / Міокова Г.І., Самсонова К.В. // Наукові записки КНТУ. – 2011. – Випуск 11/1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/46..№11_1_2011-12-15.pdf;

42. Подольська В. О. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства / Подольська В.О., Оржинська О.О. // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації : зб.наук. праць. – 2010. – № 4(35). – С. 136-142;
43. Гринкевич С.С., Михалевич М.А. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / Гринкевич С.С., Михалевич М.А // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Випуск 18/5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2008/18_5/110_Grynkiwycz_18_5.pdf;
44. Мартинюк В.Ф. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі / Мартинюк В.Ф. // Наука й економіка. – 2011. – Випуск № 4 (24). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nie/2011_4/027-033.pdf;
45. Геращенко І.О. Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства / Геращенко І.О. // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Економічні науки – 2017. – Випуск № 24 (1246); – 125 с.;
46. Прокопенко І.Ф., Методика і методологія економічного аналізу: навч. посіб. / Прокопенко І.Ф., Ганін В.І. – К.: ЦУЛ – 2008. – 430с.;
47. Гіляровська Л.Т., Вехорева А.А. Аналіз і оцінка фінансової стійкості підприємства: навч. пос./Гіляровська Л.Т., Вехорева А.А. – Санкт-Петербург – 2013. – 256 с.;
48. Риманова Л. Теоретичні аспекти забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств/ Риманова Л. // АПК: економіка, управління. – 2012. – № 9. – С. 38-48;
49. Фурман І.В. Процес управління фінансовою стійкістю підприємства та шляхи його вдосконалення / Фурман І.В. // «Економіка. Менеджмент. Бізнес» - 2017. – Випуск № 1 (19) – С. 31-39;

50. Докієнко Л.М. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі / Докієнко Л.М. // Вісник КНТЕУ. – 2004. – Випуск № 2. – С. 63-75;
51. Гарасюк О. А., Богачевська К. В. Удосконалення поняття управління фінансовою стійкістю / Гарасюк О.А., Богачевська К.В. // Економіка і регіон. – 2012. – № 3(34). – С. 228-232;
52. Погріщук Г.Б., Руденко В.В. Управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкової турбулентності / Погріщук Г.Б., Руденко В.В. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/158.pdf>;
53. Масленніков Є.І. Формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства / Масленніков Є.І. // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Том 16. – 2017. – Випуск 2 (36) – С. 54-55
54. Масленніков Є.І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю торговельного підприємства [монографія] / Масленніков Є.І. // Одеса: Прес-кур'єр – 2015. – 316 с.;
55. Пономаренко В.С. Механізм управління підприємством: стратегічний аспект / Пономаренко В.С. // Вісник ХНЕУ - 2002. – 252 с.;
56. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства // Донченко Т.В. // Вісник Хмельницького національного університету – 2010. - Випуск № 1, Т. 1, С.23-27;
57. Домбровський Р.В. Діагностика фінансової стійкості підприємства / Домбровський Р.В. // Трансформація курсу “Економічний аналіз діяльності підприємства”: міжнар. наук.-метод. конф., 16-17 травня 2002 р.: тези доповідей. – Київ, 2002. – С. 152-156;
58. Геращенко І.О., Войтенко А.Ю. Інноваційні методи управління фінансовою стійкістю підприємства / Геращенко І.О., Войтенко А.Ю. //

- Вісник економіки транспорту і промисловості – 2012. – Випуск № 40 – С.138-139;
59. Blakyta G.V. The role of financial strategy in the system of ensuring economic security of trading enterprises / Blakyta G.V., Matusova O.M., Andryeyeva V.G. / Public Security and Public Order. – 2018. – №20. – pp. 19-31;
60. Гапак Н.М., Капштан С.А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємства / Гапак Н.М., Капштан С.А. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. - Серія Економіка. Випуск 1 (42). – С. 191-196;
61. Гнеушева І., Русских Д. Сучасні підходи до визначення та оцінки фінансової стійкості підприємства / Гнеушева І., Русских Д. // Економічний аналіз. – 2011. – Випуск 8. Частина 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ecan/2011_8_2;
62. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № № 996-XIV. [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>;
63. Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. / за заг. ред. Школьник І. О.// – К.: «Центр учбової літератури». – 2016. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://culonline.com.ua/Books/Fin%20analiz%20Shkolnik.pdf>;
64. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Литвин Б.М., Стельмах М.В. – К.: «ХайТек Прес». – 2014А. - 336 с.;
65. Гончар В.Г., Порівняння фінансової стійкості підприємств на основі найбільш поширених показників / Економіка та держава – 2015. – Випуск № 10 – С. 87-92;
66. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Черніговець К.В. Оцінка фінансової стійкості підприємства із застосуванням методів економіко-математичного моделювання / Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Черніговець К.В. // Вісник

- ОНУ імені І.І. Мечникова. - 2016. - Т. 21. Вип. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2016_21_1/44.pdf;
- 67.Калишенко В.О., Москалец К.М. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kalishenko-vo-moskalets-km-oglyad-ta-uzagalnennya-metodichnih-pidhodiv-do-otsinki-finansovoyi-stiykosti-pidpriemstva/>;
- 68.Грушевицька А.Б. Особливості оцінки фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення / Грушевицька А.Б. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – Випуск № 2. Т. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3898/1/Vchnu_ekon_2013_2\(3\)_61.pdf](http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3898/1/Vchnu_ekon_2013_2(3)_61.pdf);
- 69.Семенов А.Г., Ярошевська О.В. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності / Семенов А.Г., Ярошевська О.В. // Економіка та підприємництво. – 2014. - Випуск № 5 (80). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe;
- 70.Господарський кодекс України: від 05.07.2018 р. № 2491-VIII.[Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>;
- 71.Податковий кодекс України: 06.09.2018 № 2530-VIII. [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>;
- 72.Цивільний кодекс України: 02.10.2018 № 2581-VIII. [Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>;
73. Слободян Н.Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика / Слободян Н.Г. // Економічний аналіз. – 2014. – Випуск № 2. – с. 239-245;

74. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 44, ст.397); Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII.[Електронний ресурс] // Офіц. сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>;

75. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств: Підручник. / Бланк І.О., Ситник Г.В. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 780 с.

